

XXV ОБИКНОВЕНО НАРОДНО СЪБРАНИЕ

ВТОРА РЕДОВНА СЕСИЯ

Стенографски дневникъ

НА

20. заседание

Вторникъ, 3 декемврий 1940 г.

(Открито въ 16 ч. 15 м.)

Председателствувалъ председателътъ Никола Логофетовъ. Секретаръ Атанасъ Цвѣтковъ

СЪДЪРЖАНИЕ:

Стр.

Стр.

Съобщения:

Отпуски	415
Патане	415
Предложения	415
Законопроекти	415
Законодателно предложение	415

По дневния редъ:

Проектотговоръ на тронното слово (Първо четене — продължение разискванията и приемане и второ четене	415, 427
Говорили: М-ръ И Поповъ	415
М-ръ д-ръ С. Загоровъ	417
М-ръ П. Габровски	420
А. Държанскъ	428
Дневенъ редъ за следващото заседание	430

(Въ 16 ч. и 15 м. г-да министритѣ вѣлѣзоха въ залата посрещнати съ ржкоплѣскания)

Председателъ Никола Логофетовъ: (Звъни) Има нужд-нятъ кворумъ. Отварямъ заседанието.

(Отсъствуватъ народнитѣ представители: Александъръ Гатевъ, Александъръ Карапетровъ, Ангелъ Вълчевъ, Ата-насъ Ганчевъ, Борисъ Мончевъ, Велизаръ Багаровъ, Геор-ги Свиначовъ, Георги Михайловъ, Георги Чалбуровъ, Георги Кендеровъ, Георги Тодоровъ, Гето Кръстевъ, Да-наилъ Жечевъ, Иванъ Гърковъ, Иванъ Керемидчиевъ, Киро Арнаудовъ, Матю Ивановъ, Найдень Райновъ, Нидѣлчо Куюмджиевъ, Никола Костадиновъ, д-ръ Николай Нико-лаевъ, Петъръ Грънчаровъ, Петъръ Савовъ, Свегославъ Славовъ, Симеонъ Андреевъ, Симеонъ Кировъ, Стефанъ Керкенецовъ и Стефанъ Стателовъ)

Съобщения:

Разрешенъ е отпускъ на следнитѣ г-да народни пред-ставители:

Александъръ Карапетровъ — 1 день;
Ангелъ Вълчевъ — 2 дена;
Велизаръ Багаровъ — 4 дни;
Георги Чалбуровъ — 1 день;
Никола Генковъ — 1 день;
Георги Михайловъ — 1 день;
Данаилъ Жечевъ — 4 дни;
Иванъ Керемидчиевъ — 1 день;
Матю Ивановъ — 1 день, и
Симеонъ Андреевъ — 2 дена.

Постѣпило е питане отъ народния представителъ г-нъ Дончо Узуновъ до г-на министра на търговията, промиш-леността и труда относно снабдяването страната съ ка-мени въглища отъ мини „Перник“.

Ще се изпрати на г-на министра.

Постѣпило е отъ Министерството на външнитѣ работи и на изповѣданията предложение за одобрение подписа-нитѣ на 10 септемврий 1940 г. въ София конвенция за въздухоплаване между България и Унгария съ протоколъ за подписване и спогодба между българското Министе-рство на войната (Въздушнитѣ на Негово Величество войски) и унгарското кралско Министерство на търговията и съобщенията.

Отъ Министерството на финанситѣ — предложение за одобрение V-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 22 ноемврий 1940 г., прото-колъ № 208, относно продължаване срока за обандеро-ване на чуждестранния кибритъ въ Южна Добруджа.

Отъ Министерството на финанситѣ — предложение за одобряване XXII-то постановление на Министерския съ-ветъ, взето въ заседанието му отъ 22 ноемврий 1940 г., протоколъ № 208, относно освобождаване отъ бандеролъ, монополно право на цигарената хартия, мурурие и общин-ски налогъ на 20.000 кгр. папириси III качество, които Ми-нистерството на войната — Главно интендантство, снаби-телно отдѣление — ще закупи за нуждитѣ на войскитѣ съ прикриващия фронтъ.

Отъ Министерството на финанситѣ — предложение за освобождаване отъ вносно мито и други данъци и такси материалитѣ и стокитѣ, изброени съ удостоверения № 5839, отъ 7 септемврий 1940 г., и № 6759, отъ 19 октом-врий с. г., на Варненската митница, както и за продължа-ване сроковетѣ по нѣкои временни вносни декларации.

Отъ Министерството на финанситѣ — законопроектъ за сключване на заемъ отъ Главната дирекция на строе-житѣ при Българската земеделска и кооперативна банка въ размѣръ на 210.000.000 л., подъ гаранцията на държа-вата, за нуждитѣ на пѣтищата.

Отъ Министерството на финанситѣ — законопроектъ за допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на Глав-ната дирекция на желѣзницитѣ и пристанищата за 1940 бюджетна година, въ размѣръ на 85.320.000 л.

Частно предложение отъ г-да народнитѣ представители Михаилъ Йововъ, Славейко Василевъ и др. за покрови-телството на бойцитѣ отъ фронта.

Тия законопроекти и предложения ще се раздадатъ на г-да народнитѣ представители.

Минаваме на дневния редъ:

Първо четене на проектотговора на тронното слово — отговоръ на г-да министритѣ.

Понеже г-нъ министъръ-председателътъ е боленъ, не му е възможно да говори въ Парламента, давамъ думата на министра на външнитѣ работи г-нъ Иванъ Поповъ.

Министъръ Иванъ Поповъ: (Отъ трибуната. Посрещнатъ съ ржкоплѣскания. Чете.) Г-да народни представители! Проследиохъ речитѣ на всички оратори и съ признател-ностъ констатирамъ загрижеността, съ която тѣ се отне-соха къмъ въпроситѣ на нашата външна политика. Ка-то имъ благодаря за това, азъ същевременно съжалявамъ, че сериозниятъ и спокоенъ тонъ, ка-го винаги е билъ необхо-димъ тукъ и който се налага особено днесъ отъ събдо-носнитѣ времена и отъ събитията около насъ, бѣ нару-шенъ съ нѣкои изявления, които не могатъ да бждатъ отъ

полза за провежданата от правителството политика. Тази политика е, която ви интересува днес, и вие съ право очаквате да чуете схващанията на правителството.

Преди всичко аз искам да отговоря на въпроса дали сме изпълнили обещанието, което ви дадохме въ миналата сесия на Народното събрание през месец март тази година. Тогава от името на правителството аз определях целите, които нашата външна политика преследва, а именно: да запази България от войната и да обезпечи мира на българския народ, да запази сигурността и независимостта на страната и да не пропусне да защити нейните права и жизнени интереси.

Въ това време войната продължи и се приближи до нас. Бързината, съ която събитията се развиват, и усложненията, които всеки нов ден може да породят, както и важноста на въпросите, които се слагат, създават необикновено трудни и деликатни условия за работа и налагат особена предпазливост не само на управлението, но и на всички граждани на тая страна, чиято дейност, по един или по друг начин, засяга въпроси от външната политика. Въ тия тежки времена, ръководено от началата, които ви съ известни, правителството не забрави нито за миг интересите на страната, но то не забравяше същевременно да държи сметка и за действителността и за възможностите. Често се твърди, че мѣстото, което България заема на Балканите, е много важно. Ако това е вѣрно, то ни налага още по-голямо чувство на отговорност, по-голяма бдителност и по-голяма предпазливост от всяка стѣпка, която би могла да ни въвлече въ усложнение.

Г-да народни представители! Нищо досега не е избѣгнато от вниманието на правителството и едва ли нѣкой може да твърди, че то не е изпълнило обещанията, дадени въ миналата редовна сесия на Народното събрание. Впрочем, резултатите на тази политика съ налице. Южна Добруджа се върна въ пределите на общото българско отечество. (Ръкоплѣскания)

Азъ бихъ желалъ да се спра на този въпросъ, защото имамъ впечатлението, че нѣкой го отминаватъ вече съ забравата, а други продължаватъ да търсятъ дребни поводи, за да намалятъ стойността на цялото дѣло.

Спомнете си какво бѣше за насъ Добруджа следъ 1913 г. и особено следъ 1918 г. Колко болезнено ние чувствувахме нейното откъсване, какъ то смущаваше живота на цялата страна и какъ то тровѣше отношенията ни съ нашия съседъ. Покрай материалната страна този въпросъ има и голямо морално значение за българския народъ, защото повдигна духа му, защото той можа най-сетне да види тържеството на правдата. Затова и избликътъ на неговата радост бѣше тъй силенъ, затова и неговата признателностъ къмъ силите на Осъта, които взеха инициативата и съдействуваха да възтържествува справедливостта, бѣше и остава тъй дълбока. (Ръкоплѣскания)

На тия искрени чувства станахте изразители и вие, г-да народни представители, като подчертахте, че това голямо за насъ събитие затвърдява приятелските отношения, които ни свързватъ съ тия велики сили.

Но разрешението на добруджанския въпросъ има и друго значение. То показва какъ могатъ да се уреждатъ спорни международни въпроси и какъ би могълъ да изглежда новиятъ редъ въ Европа, който щитѣ тия велики сили възнамѣряватъ да установятъ, за да създадатъ една общностъ на интереси, въ която споровете между отдѣлните народи да намѣрятъ справедливо разрешение при общото съдействие и съ взаимно съгласие.

На тази политика, която цели установяването на такъвъ новъ редъ и която ни даде примѣръ съ разрешението на добруджанския въпросъ, българите не могатъ да не съчувствуватъ, защото мирътъ и справедливостта съ били винаги тѣхни идеали.

Г-да народни представители! Въ този духъ се водиха и преговорите въ Крайова за уреждане на всички въпроси, свързани съ връщането на Южна Добруджа. Разбира се, тамъ ние направихме всички усилия да постигнемъ резултати съгласно нашите желания и интереси, но не можахме да не държимъ сметка и за интересите на другата страна. Който преговаря и който съди за резултатите на един преговори, трѣбва да знае да различава желателното отъ възможното. Азъ мога да ви увѣря, че ако въ Крайова не се осъществиха всички наши желания, то ние постигнахме всичко, което бѣше възможно. Тамъ ние отидохме за едно дѣло на споразумение, а всѣко споразумение е дѣло на взаимни отстъпки.

Насъ ни упрекуватъ главно, че сме се съгласили за изселването на българите отъ Северна Добруджа. Ние направихме всички усилия да го избѣгнемъ, но то бѣше не-

избѣжно. Това преселване, обаче, има и своите много добри страни. Азъ зная не по-малко отъ всеки другъ страданията, които придружаватъ едно принудително изселване, и мѣката на нашите братя отъ Северна Добруджа да напуснатъ земята на своите прадеди. Тази мѣка вълнува всички ни. Ежедневно азъ следя преселването, което е вече на привършване, и всеки денъ чувамъ за радостта, съ която нашите братя отъ северъ пристигатъ на българска територия, и за надеждите, които възлагатъ на бъдещето. Тѣ самите — преселниците — ни утешаватъ. Може ли нѣкой да твърди, че, следъ преходните страдания, тия наши братя не ще бѣдатъ по-щастливи между насъ? Или нѣкой ще отрече, че тѣ донасятъ на България, като приносятъ къмъ нейното свѣтло бъдеще, тоя здравъ духъ и това твърдо родолюбие, съ което българщината въ Северна Добруджа блести, както въ духовното възрождане на българския народъ, така и въ борбите за неговата свобода? Азъ виждамъ, какъ страданията съ вече забравени, какъ тамъ, въ Южна Добруджа, се съжества българскиятъ духъ и какъ се циментира една здрава крепостъ на българщината. (Ръкоплѣскания)

Г-да народни представители! Както бѣ многократно изтъкнато, въ възвръщането на Южна Добруджа ние виждаме не само едно щастливо въстановяване на накърнените права на българския народъ, но и възможностъ за нов ера въ нашите отношения съ Румъния. Съзнателно, която затъмняваше въковните отношения между българите и румъните, изчезна въ Крайова. Това ни дава основание да вѣрваме, че въ бъдеще отношенията ни ще се вдъхновяватъ само отъ спомена за старото добро минало.

Нашите права върху Южна Добруджа бѣха признати и отъ Съветския съюзъ, който се отнесе съчувствено къмъ тѣхното осъществяване. Това допринесе за щастливото развитие на отношенията ни съ СССР, при което и търговскиятъ ни обмѣнъ взема чувствителни размѣри. (Ръкоплѣскания) Ние се надѣваме, че тия отношения ще продължаватъ да се развиватъ въ същия духъ, въ интереса на двете страни.

Съ Югославия правимъ всичко отъ наша страна, за да могатъ отношенията ни да продължаватъ да се развиватъ въ рамките и въ духа на пакта за вѣчно приятелство, който ни свързва. Въпросътъ за нашите отношения е много голямъ, за да не допускаме да бѣде той засѣнчванъ отъ случайности. Въ същото време азъ съ задоволство мога да подчертая, че ние сме вече минали въ една фаза на по-големи практически постижения, съгласно точка II на комюникето, обнародвано въ Бледъ на 10 юлий 1939 г. при посещението на г-нъ Кюсеиановъ. Доказателства за това съ сключената пощенска конвенция и работата на основаните тукъ и въ Югославия търговски камари и други общи институти, които засилиха интереса на стопанските срѣди къмъ взаимния стокообмѣнъ, въ резултатъ на което можемъ да констатираме съ задоволство, че презъ 10-ти месеца на настоящата година размѣната ни съ Югославия е нѣколкократно по-голяма, отколкото презъ цялата минала година. Така, докато презъ 1938 г. тя възлиза на 35 милиона, а презъ 1939 г. на 39 милиона, презъ първите 10 месеца на текущата година тя е стигнала вече 180 милиона лева.

Тия практически постижения съ особено важни днесъ при мъжнотите, които международната размѣна срѣща. Отъ друга страна, тѣ показватъ, че ние не стоимъ на едно мѣсто, а вървимъ напредъ, въ границите на днешните възможности. Като се надѣвамъ, че тѣзи връзки ще продължаватъ да се засилватъ, азъ съмъ убеденъ, че, покая усилията на правителствата, и тѣ, на свой редъ, ще допринесатъ за сближението на двете братски страни. (Ръкоплѣскания)

И съ нашата съседка Турция отношенията ни се поддържатъ и развиватъ въ духа на съществуващите между двете страни договори за приятелство и за неутралитетъ, помирение и арбитражъ. Наистина, както се изтъкна тукъ отъ нѣкои оратори, въ турския печатъ се явяватъ често отзиви, които могатъ да хвърлятъ сянка върху добросъседските ни отношения, обаче азъ вѣрвамъ, че ще изразя не само мнението на българското правителство, като кажа, че отношенията между правителствата почиватъ на взаимно зачитане и приятелство. (Ръкоплѣскания) По отношение на военните приготовления въ турска Тракия на нѣколко пѣти турското правителство ни е увѣрявало, че тѣ иматъ само отбранителенъ характеръ. Подобни увѣрения получихме наново напоследъкъ и ние сме убедени, че добросъседските отношения между насъ ще продължаватъ да се развиватъ и закрепватъ.

Съ останалите близки и далечни държави България се старае да поддържа редовни и приятелски отношения до

колкото, разбира се, това е възможно при днешните зависимости от нас условия.

Г-да народни представители! Азъ ви изложихъ основнитъ линии на нашата външна политика и съмъ убеденъ, че тъй, както тѣ се провежда, тя отговаря на жизненитъ интереси на страната. На всѣки случай, нейнитъ резултати сѣ предъ васъ. Правителството ще продължава и занапредъ неуморимитъ си усилия да запази България отъ изпитанията на войната и да бди да бѣдагъ защитени и признати интереситъ и правата на българския народъ, за да може той да получи мѣстото, което му се пада въ международното обществено. (Продължителни ржкоплѣскания) Нека не се тревожимъ отъ това, че нѣкой може да ни подозира и да се съмнява въ искреността на тая политика. Вие знаете много добре, че и въ миналото не престанно сме срѣщали съмнения и подозрения, които изчезаха предъ свѣтлината на фактитъ.

Г-да народни представители! Едно събитие бѣ напоследъкъ особено коментирано у насъ и въ чужбина. То бѣ пѣтуването на Негово Величество Царя и срещата му съ Водача на германския Райхъ. Пѣтуването стана подъ една скромна външна форма, която отговаря на характера на нашия прозорливъ Държавенъ глава (Продължителни ржкоплѣскания) и на времената, които преживяваме. Средната подчерта значението на България и на нейния Върховенъ вождъ, отъ което не можемъ да не бѣдемъ доволни. (Продължителни ржкоплѣскания) Отъ друга страна, тази среща още веднажъ подчерта приятелскитъ отношения, които ни свързватъ съ Германия, както и симпатитъ на великия нейнъ Водачъ къмъ нашата страна. (Продължителни ржкоплѣскания)

Г-да народни представители! Срѣдствата на българската външна политика сѣ срѣдства на миръ. Разрешението на добруджанския въпросъ и нашето поведение презъ цѣлото време, докато то трае, е най-доброто доказателство. Съ право нѣкои отъ ораторитъ изтъкнаха тукъ заслугитъ на България за мира и спокойствието на този край отъ Европа. Но, г-да народни представители, като подчертаваме миролюбивото на българската външна политика, не бива да забравяме, че войната продължава, че оржидната не престава да гърмятъ, че тѣхното ехо трепти навсѣкѣде и създава чувство на несигурност и неспокойствие. Това ни налага да бѣдемъ мѣдри и предпазливи, но същевременно да бдимъ зорко и да следимъ развитието на събитията. Не бива да се приспиваме, че като водимъ една политика, която отговаря напълно на нашитъ желаня за миръ, ние ще можемъ да избѣгнемъ всички рискове. Ние можемъ да гарантираме за насъ, за българската политика, но събитията не зависятъ само отъ насъ. Заради това, при твърдото решение, което сме взели да запазимъ мира и да отбѣгваме зсичко, което би могло да го застраши, не бива да забравяме, че най-доброто срѣдство за единъ народъ да запази този миръ е било и ще бѣде готовността му да посрещне всѣка опасностъ, която би застрашила неговата родина. (Ржкоплѣскания)

Азъ вѣрвамъ въ бѣдещето на България, защото знамъ, че всички нейни синове сѣ готови на жертва за нея. (Продължителни ржкоплѣскания)

Председателъ Никола Логофетовъ: Има думата г-нъ министъртъ на търговията, промишлеността и труда.

Министъръ д-ръ Славчо Загоровъ: (Отъ трибуната. Посрещнатъ съ продължителни ржкоплѣскания) Г-да народни представители! Макарь че днесъ отъ ръководителитъ на стопанството се иска повече да действуватъ, отколкото да приказватъ, азъ си позволихъ да взема думата, за да обясня предъ васъ политиката на правителството по отношение на ценитъ, снабдяването и факторитъ на производството. Правя това отъ уважение къмъ будния интересъ, съ който вие следите разрешението на стопанскитъ въпроси. Правя го съ убеждението, че ние българитъ сме народъ съзнателенъ, народъ, който по-лесно понася мъכותитъ на живота, когато знае кое защо става.

Най-големиятъ, най-важниятъ фактъ въ стопанския животъ въ страната ни презъ 1940 г. това е, безспорно, покачването на ценитъ и свързаното съ него поскупване на издрѣжката на живота.

Покачването на ценитъ у насъ дойде отъвнъ. Следъ избухването на войната една вълна отъ поскупване залѣ всички страни въ Европа — както воюващи, така и неутрални. Повишиха се ценитъ най-напредъ на вноснитъ стоки. Това предизвика да поскупнатъ производенията на сния индустрии, които работятъ напълно или отчасти съ чуждестранни материали. Въ резултатъ — поскупнаха стокитъ, които селото купува. Поскупнаха преждитъ, подковитъ, петролтъ, синиятъ камъкъ и т. н. Разходитъ на земеделското стопанство и на селското домакинство се увеличиша.

При това положение ценитъ на българскитъ земеделски произведения не можеха да останатъ на старото си равнище. Тѣ не биваше да останатъ сѣшитъ, защото това значеше да намалѣ реалниятъ доходъ на по-големата частъ отъ българския народъ, или другояче казано, да себидне българското село.

Ето защо правителството допустна да се покачатъ ценитъ на земеделскитъ произведения. Най-важната мѣрка въ тази посока бѣше повишаването на ценитъ, по които Дирекцията за закупуване и износъ на зърнени храни купува отъ производителитъ житото, ечемика, овеса, слънчогледовото семе, боба, памука и другитъ монополни стоки, реколта 1940 г.

Покачването ценитъ на земеделскитъ произведения, които се употребяватъ като сурови материали въ българската индустрия, не можеше да не се отрази и върху ценитъ на мѣстнитъ индустриални произведения. Отъ друга страна, поскупването на вноснитъ стоки не спрѣ, а продължи и презъ лѣтото. Следъ като, тъй да се каже, индустрията докара поскупването въ земеделниотъ, на свой редъ земеделието повдигна ценитъ въ индустрията. Поради това поскупването у насъ почна да се чувствува по-силно. Индексътъ на ценитъ на едро за м. октомврий показа 29% срѣдно повишение въ сравнение съ 1939 г., а индексътъ на издрѣжката на живота за срѣдно градско домакинство — 16% срѣдно повишение при сѣщата база. Последното число, 16%, определя, срѣдно взето, онова поскупване, отъ което се оплакватъ домакиствата. То е по-малко отъ покачването на ценитъ на едро, едно, защото въ консумацията на домакиствата вноснитъ стоки, които сѣ поскупнали най-много, нѣматъ голѣмъ дѣлъ, и, друго, защото въ разходния домакински бюджетъ има елементи, като цената на хлѣба, на електричеството, на наемитъ и др., които изобщо не сѣ се измѣнили.

Поскупването на издрѣжката на живота започва да подяда реалното възнаграждение на труда за онѣзи слоеве отъ населението, които иматъ тарифно опредѣлени доходи. Това сѣ главно индустриалнитъ и занаятчийски работници и държавнитъ и общински чиновници. Правителството не можеше да гледа безучастно какъ отъ день на день се влошава тѣхното материално положение и затова въ свой починъ увеличи съ 15% надницитъ на работницитъ въ частнитъ предприятия. Вътре въ четири месеца работничеството отъ всички клонове на производството видѣ възстановена реалната си надница. Това стана не толкова чрезъ системата на колективнитъ договори, колкото чрезъ едно ново срѣдство — увеличаване на надницитъ, тъй както тѣ се плащатъ по ведомостъ.

Съ бюджета на държавата за идната година се дава увеличение и на заплатитъ на държавнитъ служители — чиновницъ и работници. По този начинъ се изравниха отразенията, които движението на ценитъ дава по всички посоки за всички обществени слоеве и за всички стопански отрасли. Азъ не вѣрвамъ това изравняване да е за всички индивидуални случаи напълно справедливо, но, по размаха и бързината, съ която се извърши, то е непримѣрно за нашитъ условия.

За да се извлѣче, обаче, полза отъ това изравняване на ценитъ и заплатитъ, трѣбва да се спре самото движение нагоре. Поскупването по-нататѣкъ затруднява разрешението на важни социални въпроси. То може даже да разстрои стопанския животъ на страната. Ето защо преди нѣколко дни правителството реши да се приложатъ редица нови мѣрки, които засѣгатъ различни области на стопанството, но иматъ една обща целъ, а именно: да се задържатъ ценитъ на сегашното имъ равнище колкото е възможно по-дълго време. Тѣзи мѣрки сѣ следнитъ:

1. Днешнитъ цени на земеделскитъ произведения, предметъ на държавенъ монополъ, оставатъ да важатъ за цѣлата реколтна година. Тѣй като дребнитъ производители вече сѣ продали своитъ излишци, тая мѣрка нѣма да засегне слабитъ сѣществувания въ селата.

2. Опредѣли се окончателно цената на царевичата. На Дирекцията за закупуване и износъ на зърнени храни се даде нареждане да купува усилено царевича, за да осигури на производителя минимални цени за царевичата по 3 л. за килограмъ сурова и по 3.50 л. за килограмъ сушена царевича.

3. Отъ 10 декемврий ще се примѣсва въ хлѣба 15% царевича, за да може да се запази днешната цена на хлѣба и да се спести пшеница, отъ която да се образуватъ запаси за войската.

4. Ценитъ на произведенията на мѣстнитъ индустрии, които работятъ предимно съ мѣстни сурови материали — напимѣръ, за захарта — нѣма да се повишаватъ до 1 септемврий идущата година.

5. Ония стоки, чиито цени сега не сж нормирани, ше се продаватъ отъ търговцитъ съ нормирани печалби. Това значи, че стоката нѣма да има предварително опредѣлена цена, но търговецътъ ше отговаря за неспазване на предписаната брутна печалба.

6. Колективнитъ трудови договори, които сж били въ сила на 1 августъ т. г., се продължаватъ съ една година и не ше могатъ да се измѣнятъ, освенъ по взаимно съгласие между работници и работодатели. Ако има нужда да се покажатъ наднищитъ въ нѣкой клонъ на производството или размѣната, това ше става по починъ и решение на Министерския съветъ.

Въ системата на регулиране на ценитъ, която правителството прилага, остава само една слаба точка — това сж вноснитъ стоки. Когато се говори за вноснитъ стоки, обаче, не бива да се забравя, че правителството нѣма власт надъ ценитъ въ чужбина. То прави всичко, което е възможно и наложително, за да намали ценитъ на вноснитъ стоки. Тѣй напримѣръ, то намали валутната премия на свободнитъ девизи отъ 35 на 25%; въ нѣкои случаи то приобѣгва до намаляние на мита и акцизи — тѣй се постѣпи, напримѣръ, съ цената на солта отъ Русия.

При разискванията по ценитъ тукъ, въ Народното събрание, и вънъ — въ печата, се изказаха мнения да се работи съ изравнителенъ фондъ на ценитъ. Идеята е да се събиратъ специални такси отъ едни стоки и събранитъ сѣдства да се изразходватъ за намаляние на ценитъ на други стоки. Тази идея е много добра, но при нейното осъществяване трѣбва да се иматъ предвидъ две възражения.

Първо, не е необходимо да се създава никакъвъ специаленъ фондъ за тази целъ. Ако чрезъ нови косвени данъци могатъ да се събератъ нови финансови сѣдства, тѣ трѣбва да се влѣятъ въ общата маса на държавнитъ приходи. Второ, има случаи, кждето, за да се поевтини стоката, трѣбва да се слѣзе подъ производственитъ разходи. Това, обаче, не бива да става, защото да се продава по цена по-ниска отъ костюмата стойностъ, значи да се засилва търсенето и да се затруднява снабдяването. Днесъ държавата наистина нарушава това правило — продавайки хлѣба, респективно житото, съ загуба. Но това е само едно единствено изключение, което се отнася до най-важното консумативно благо — онова благо, отъ което зависи животътъ на народа.

Покачването на ценитъ се дължи на войната. Това е единъ процесъ, чиито дълбоки причини сж вънъ отъ възаста на българското правителство. Мѣрките, които правителството взима срещу покачването, сж многобройни, но тѣ нѣмаатъ и не могатъ да иматъ друга целъ, освенъ да задържатъ, да забавятъ движението на ценитъ колкото е възможно повече и да премахнатъ въ отдѣлнитъ случаи онова покачване, което се явява стопански неоправдано. Отъ тази гледна точка трѣбва да се преценява политиката на правителството въ областта на ценитъ. И азъ не виждамъ другъ мащабъ, друго мѣрило за резултатитъ на тази политика, освенъ едно сравнение съ положението въ чужбина. Ако вие възприемете това мѣрило, ше установите, че между европейскитъ държави, които не участвуватъ въ войната, България стои на последно мѣсто въ надпреварването на ценитъ. Да вземемъ, напримѣръ, индекса на ценитъ на едро. За 12 месеца, августъ 1939 до августъ 1940 г., ценитъ на едро сж се повишили: въ Румъния — 62%, въ Югославия — 58%, въ Швейцария — 36%, въ Швеция — 32%, въ Гърция — 24%, въ Унгария — 21%, а въ България — 18%. Отъ м. августъ насамъ индекситъ навѣсѣжде сж се повишили, но съотношението едва ли се е значително промѣнило.

Г-да народни представители! Когато се говори за цени, неизбежно се поставя и въпросътъ за спекулата. Има два вида спекула: продаване на цени по-високи отъ опредѣленитъ максимални, и купуване по цени по-ниски отъ опредѣленитъ минимални. Въ първия случай се ощетява консуматорътъ, а въ втория — производителътъ. Относно първия видъ спекула — продаване на цени по-високи отъ нормиранитъ — смѣло може да се каже, че днесъ въ България редовната сдѣлка е правило, а спекулативната е изключение. (Ржкоплѣскания)

Въ голѣмитъ градове пазарътъ на нѣкои стоки днесъ е даже по-добре уреденъ, отколкото преди войната. Ощетяване на консуматори се наблюдава повече въ малкитъ градове и селата и натамъ трѣбва да бждатъ насочени силитъ на властта. Мога да ви увѣря, че се замислятъ нови мѣрки за борба съ това зло.

Другиятъ видъ спекула — ощетяването на земеделеца-стопанинъ, когато той продава своитъ произведения — е спекула по-разнолика и по-опасна. Ето защо срещу нея правителството не се задоволи да вземе само репресивни

мѣрки, а положи усилия да я премахне чрезъ творчество и организация: като разшири системата на държавнитъ монополи и като умножи и подобри плодовитъ тържища. Вътрѣ въ една година се създадохъ десетъ нови монополи за търгуване съ земеделски произведения. За идущата година се подготвя и монополътъ на царевичата. Тѣй всички произведения на нашата земя, които иматъ най-голъмо значение за поминѣка на българския селянинъ и сѣщевременно сж най-необходими за храната и обѣдкото на градското и селско население — жито, рѣжъ, ечемикъ, овесъ, бобъ, слънчогледово семе, рицинтъ, вълна, памукъ, ленъ, конопъ — минаха напълно въ разпореждане на държавата.

Дълженъ съмъ, обаче, да изтъкна, че борбата съ спекулата не може да има пълненъ успѣхъ, ако населението не участвува въ нея, ако ошетенитъ купувачи или продавачи не посочватъ на властта ония, които сж ги ошетили.

Говорейки обективно за спекулата, не бихъ желалъ да оставя у васъ впечатление, че съмъ равнодушенъ къмъ това обществено зло. Затова ше си позволя да отбележа, че никой български министъръ досега не е подписалъ толкова много наказателни постановления, колкото съмъ подписалъ азъ презъ последнитъ шестъ месеца. Азъ не се гордѣя съ това; напротивъ, то ше остане за мене единъ тѣженъ споменъ отъ тежитъ времена, които преживяваме.

Ползувамъ се отъ случая да кажа, че българскитъ търговци и българскитъ индустриалци и занаятчи, като съсловия, достойно изпълняватъ своитъ обществени задължения. (Ржкоплѣскания) Не бива да се забравя, че ако ние, голно или неволно, слоимъ духа на стопанскитъ деятели или пъкъ ги разоримъ материално, рискуваме да затруднимъ и даже да разстроимъ продоволствието на населението и на войската.

Тѣй идваме до най-важния въпросъ — до въпроса за снабдяването.

Г-да народни представители! Предъ 10 месеца имавъ възможностъ да заява тукъ, че страната е запасена съ най-важнитъ сурови материали до края на годината. Това се оправда повече отъ 90%. Сега мога да кажа, че сме направили порѣчки, които ше осигурятъ правилния вървежъ на стопанството за още една година. (Ржкоплѣскания) Презъ идущата година ние ше бждемъ по-добре съ петрола и желѣзото, а по-зле съ каучука и каляя. Заслужава внимание фактътъ, че днесъ, когато войната се води главно съ петролъ и желѣзо, България има петролъ и желѣзо въ количества, достатъчни да се държи въ пълненъ ходъ машината на народното стопанство. (Викове „Браво“! Ржкоплѣскания)

Отъ липсата на каучукъ страда най-много селското население, което не може да намѣри на пазара достатъчно царвули, макаръ че за направата на царвули сж оставени свободни биволскитъ и свинскитъ кожи и макаръ че въ производството на царвули всичкиятъ свободенъ каучукъ на гуменитъ царвули. Тѣзи дни ше бжде отпуснатъ за производство на царвули всичкиятъ свободенъ каучукъ. Надѣвамъ се, че следъ единъ или два месеца ше могатъ да се дадатъ за направа на царвули и говедѣи кожи.

Въ областта на прехраната зай-мженъ е въпросътъ за производството и разпредѣлението на мазнинитъ — растителни и животински. Ние прекарахме въ края на лѣтото криза въ доставката на слънчогледово масло. Тази криза се появи поради това, че рапица не се роди, а реколтата на слънчогледа се забави съ единъ месецъ. Тия естествени причини нѣмаше да влошатъ положението, ако не бѣхме изнесли излишечитъ си отъ предидущата реколта въ нѣколко страни по важни държавни съображения.

Кризата въ снабдяването съ растително масло биде преодоляна, но тя се отрази върху снабдяването съ животински мазнини — свинска масъ и млѣчни масла. Само чрезъ покачване на цената на млѣчнитъ масла съразмѣрно съ покачването на фуража и чрезъ строги мѣрки противъ индивидуалното запасяване, Министерството на търговията можа да овладѣе пазара и да предотврати задълбочаването на смущенията въ тази областъ на снабдяването.

Заслужава да се изтъкне, че това стана въ единъ моментъ, който може да се смѣта за най-трудния въ дейността на министерството отъ началото на войната. Отъ една страна, избухна стремежъ къмъ безразборно запасяване на домакинствата; отъ друга страна, производителитъ започнаха да се въздържатъ отъ продажби; отъ трета страна, военнитъ власти предявиха искания да се запазятъ голѣми количества отъ наличноститъ, намиращи се въ производителитъ и търговцитъ, за нуждитъ на войската. Този общъ стремежъ къмъ запасяване бѣше резултатъ отъ единъ и сѣщъ фактъ отъ развитието на политическитъ събития въ Европа. Наложиха се мѣрки, които засѣгатъ градското население и които иматъ за целъ да прокаратъ принципа

на общественото запасяване. Това значи: колкото се може по-големи количества от ония стоки, които могат да бъдат осигурени, да останат в складовете на производители и търговци, за да могат бедните слоеве от градското население — работниците и дребните чиновници — които нямат възможност да си образуват достатъчни запаси, да се снабдяват текущо. Позволявам си да повтора, че мърките, ограничаващи покупките и консумацията, се стнасят само до десетина вида стоки — главно млечни произведения и варива, в противовес на големия брой други видове стоки, които се намират в изобилие в страната и по отношение на които домакинското запасяване е не само свободно, но и желателно.

Въпросът за снабдяването се поставя в България по два начина. Веднажъ общо — за цялата страна или цяли категории население, и втори път териториално — за отделните области или за отделните населени места.

Досега говорихъ за общото снабдяване, ще кажа няколко думи и за областното снабдяване. Тръбва да се признае, че презъ есента се почувствува на много места в страната липса на някои стоки — и то такива, каквито България произвежда или притежава в изобилие: каменни въглища, сол, захар, картофи.

Тези смущения в снабдяването се дължеха на обстоятелството, че есенно време покупките и поръжките са най-големи и че големите покупки и поръжки съвпаднаха тази година с временното претоварване на нашата транспортна система. Това временно претоварване се предизвика главно от присъединяването на Добруджа. Най-напредъ окупационният войски тръбваше да бъдат пренесени там и върнати обратно; следъ това тръбваше да бъдат пренесени хиляда трактора, хиляди тонове жито за посевъ, въглища и дърва за горене; най-после тръбваше да бъдат пренесени преселниците от Северна Добруджа наедно с добитъка и поживиците им.

Каквито и да са причините за местни смущения в снабдяването, очевидно е, че те не могат да бъдат търпени. Ето защо правителството реши и вече пристъпи към осъществяването на една назрѣла идея — създаването на главно комисарство по снабдяването при Министерството на търговията. Главното комисарство ще има за задача да прокара общественото запасяване в отделните населени места. То ще се грижи, щото въ околните райони радостта на личностите от най-важните за прехраната стоки да не спадатъ подъ определенъ минимумъ; то ще провъзгласява, дали въ всяко селище се спазватъ наредбите за домакинските запаси и цените; най-после то ще организира, въ случай на нужда, въвеждането на разпределителни карти за домакинствата и ще съдействува на Дирекцията на вътрешната търговия, индустрията и занаятите въ разпределянето на суровите материали между занаятчиите, което сега става с помощта на снабдителни книжки. Главното комисарство няма да се занимава съ снабдяването на страната, взета като цяло, нито пъкъ съ снабдяването на индустрията. За вноса на сурови материали ще се грижи, както досега, Дирекцията на външната търговия, а разпределянето на суровите материали въ индустрията и определянето на цените ще става и занаятите съ Дирекцията на вътрешната търговия, индустрията и занаятите. Главното комисарство по снабдяването ще облекчи работата на тази дирекция, която до края на годината, при почти мирновремененъ съставъ, ще регистрира надъ 100.000 входящи номера. Всяка може да си представи грамадната работа въ дирекцията: 100.000 номера означаватъ 100.000 въпроси, които са били разрешени, защото иначе щѣха да спратъ много индустриални и търговски предприятия.

Не мога да съържа съ въпроса за снабдяването, безъ да изтъкна единъ фактъ, който хвърля свѣтлина върху казаното до тукъ и който е много важенъ за общото стопанско положение.

Днесъ външната търговия въ Европа се води на нагурални начала: размяна се стока срещу стока. Не може да се доставятъ важни сурови материали за българската индустрия или за българското земедѣлие, безъ да се даватъ насреща български произведения, които са от първа необходимост не само за другите народи, но и за насъ самите. Не можемъ да получимъ желязо, каляй, прежда, памучна или вълнена, медъ, синь камъкъ, каучукъ и пр., безъ да дадемъ жито, царевича, оризъ, маслодайни семена, свине, свинска масъ и пр. Това важи по отношение на всички чужди държави, безъ изключение. Ние тръбва да бъдемъ готови на жертви въ нашата консумация, ако искаме да се спасимъ отъ масова безработица и отъ разруха.

Г-да народни представители! Стопанската политика е тѣсно свързана съ социалната политика. Азъ ще си позволя, обаче, да кажа няколко думи само за она част отъ

социалната политика на правителството, която влиза въ обсега на Министерството на търговията, промишлеността и труда.

Дейността на правителството въ областта на труда се характеризира съ непрестанни грижи за подобрене положението на работниците.

Дълго е списъкътъ на всички ония пѣща, които се направиха за българското работническо въ продължение на една година. Особено изпъкватъ, обаче, три групи мѣроприятия. Едната отъ тяхъ се покрива съ борбата срещу безработицата и нейните последици, другата е свързана съ обществените осигуровки, а третата група обхваща онова, което наричаме „Трудъ и радостъ“.

Въ борбата съ безработицата и нейните последици тази зима ние ще бъдемъ по-добре, понеже разполагаме съ фонда, който се създаде чрезъ специаленъ облогъ върху тютюна за износъ, и понеже имаме повече желязо и медъ за нуждите на индустриалните и занаятчиите заведения, отколкото презъ миналата зима. Сериозно застрашени отъ безработица са само два бранша: производството на каучукови изделия и калайджийството. Безработните отъ тези два бранша, доколкото не могатъ да бъдатъ настанени на работа въ други производства, ще бъдатъ прѣко подпомогнати отъ Дирекцията на труда — отъ фонда „Обществени осигуровки“. Едно ново сръдство, което ще бъде прилагано въ бъдеще, е съкращаване на работното време по взаимно съгласие на работници и работодатели.

Обществените осигуровки заематъ важно мѣсто въ социалните мѣроприятия на правителството. Ние всички сме свидетели какъ все повече се разширяватъ съществувалите и какъ се създаватъ нови обществени осигуровки. Следъ като въ миналата сесия Народното събрание прие закони, чрезъ които се заздравиха разните смѣтки на фонда „Обществени осигуровки“ и се разреши въпросътъ за пенсията на държавните миньори, въ тази сесия Събранието прие вече единъ законъ, съ който се разширява правото на обезщетение срещу безработица въ тютюневия бранш и гласува на първо четене законопроекта за пенсията на умствените работници; въ близко бъдеще ще бъде внесенъ отъ г-на министра на земедѣлното законопроектъ за даване пенсия на земедѣлците. (Ржкоплѣскания)

Съ последните две мѣроприятия — пенсията на умствените работници и пенсията на земедѣлците — правителството ясно изразява своето становище по въпроса за осигуряване старините на българския народъ. То смѣта, че всички българини тръбва да бъдатъ обезпечени въ края на живота си, когато силите на човѣка отслабватъ и че на тази обезпеченостъ тръбва да се радватъ не само сиѣзи, които могатъ да си осигурятъ рента отъ капиталъ или земя, но и всички онези, които няматъ други сръдства за производство, освенъ своя умъ и своите ръце. Въ съгласие съ този принципъ ще бъдатъ внесени законопроекти, уреждащи въпроса за пенсията на търговците и занаятчиите. По този начинъ обществените осигуровки ще обхващатъ постепенно всички съсловия; взаимната помощ, която сега си даватъ само някои отъ насъ, ще обгърне цялия ни народъ и ще дойде денъ, когато всички българци ще посрѣщатъ спокойно своите старини. (Ржкоплѣскания)

Както вече имахъ случай да изтъкна, обществените осигуровки иматъ две страни. Едната е социална — тя е видима и понятна за всички. Другата е стопанска — тя се открива за икономиста и държавника. Това е набирането на грамадни суми отъ парични сръдства, които могатъ да се използватъ, като се влѣятъ отново въ народното стопанство за финансиране на най-големите народоползни предприятия — оросяването на полетата, водоснабдяването на селата и електрификацията на железниците. (Ржкоплѣскания)

Днесъ спестяването или другокаже казано създаването на реалния капиталъ на страната се крепи върху разума на частъ отъ народа и дееспособността на производствените предприятия. Въ бъдеще, когато се осъществява напълно принципътъ на обществените осигуровки, спестяването ще бъде засялено отъ единъ новъ мощенъ притокъ на сръдства, който ще извира отъ скупението на индивидуалните подъ грижите на държавата. Тогава ще се осъществи напълно и идеята за държавата, защото индивидътъ не бъде осигуренъ чрезъ държавата и държавата ще бъде осигурена чрезъ индивида.

Третата група социални мѣроприятия, които са предметъ на особени грижи отъ страна на правителството, това са мѣроприятията, наречени съ общото име „Трудъ и радостъ“. Какво точно ще бъде съдържанието на „Трудъ и радостъ“ въ България, това животътъ ще покаже. Об-

шата дейност на всички ония държавни служби и професионални организации, които са призвани да се грижат за българския работник и за българския селянин, ще даде път и кръв на това понятие. Нашите битови условия, нашият народностен характер и нашите материални възможности ще определят проявите на „Труд и радост“ в България.

На първо място в програмата на „Труд и радост“ сега е поставено стануването на работниците. Подготвя се за идното лято откриването на 10 стана с по две смѣни, които ще дадат отпих и почивка на 2.000 мъже работници от всички възрасти и производствени отрасли. Това, разбира се, е едно скромно начало. От година на година, обаче, броят на стануващите работници ще расте, докато се постигне крайната цел — ежегодното възстановяване на силите на българското работничество.

Основа на това голѣмо дѣло се постави тук, в Народното събрание. В последното си заседание, преди няколко дни, Събранието прие изменението на закона за трудовия договор, с което изменението се увеличи платеният отпусък на работниците от 7 на 14 работни дни, за да могат работниците да имат време и срѣдства за стануване.

Работническите станове имат и друго благородно предназначение. Тѣ са мѣста, където се полагат грижи за националното възпитание на работническото. Като всички българинѣ, тѣй и българските работници трѣбва да съзнават, че на тоя свѣтъ човѣкъ има не само права, но и задължения. Работникът има задължения къмъ предприятието, въ което работи, има задължения и къмъ своята родина.

Г-да народни представители! Министерството на търговията, промишлеността и труда, на което е възложено да се грижи за регулирането на цените и осигуряването на снабдяването, е срѣдище на обществените конфликти. Въ него се обсъждат интересите на производители, търговци и консуматори, на индустриалци и занаятчий, на вносители и износители, на работници и работодатели, на частни и обществени предприятия и т. н. Нѣщо повече: въ самите задачи, които Министерството въ този момент трѣбва да разреши — въ проблемата за цените и проблемата за снабдяването — има вътрешно противоречие. Защото лесно бихме могли да имаме ниски цени, ако бихме търѣли лекшеня въ снабдяването и много по-лесно би било снабдяването, ако не бихме задѣржали цените. Но не бива и не може да се изостави нито едната, нито другата задача.

Министерството се стреми да урежда конфликтите, да примирява противоречивите интереси и да съгласува противоположните задачи, които му се поставят. То не би могло да се справи съ положението, не би могло въ тия бурни времена да поддържа въ равновесие народното стопанство, ако не се радваше на сътрудничеството на всички министерства и особено на Министерството на земедѣлието и Министерството на финансите, които същият непосредствено се грижат за стопанството.

Дейността на министерството, обаче, не би била успешна, ако не намираще и у васъ, г-да народни представители, съчувствие и подкрепа. За вашето съчувствие и вашата подкрепа ви изказвамъ моята сърдечна благодарност. (Продължителни ръкоплѣскания)

Председател Никола Логофетовъ: Давамъ 15 минути почивка.

(Следъ почивката)

Председател Никола Логофетовъ: (Звъни) Заседанието продължава.

Има думата министърът на вътрешните работи и народното здраве г-нъ Петър Габровски.

Министър Петър Габровски: (Отъ трибуна. Пресрещанъ съ ръкоплѣскания) Уважаеми г-да народни представители! Практика е, министър-председателят да взема думата по отговора на тронното слово и съ неговата реч да се приключатъ дебатите. За голѣмо съжаление, преди всичко на г-нъ министър-председателя, той е възпрепятствуванъ да се изкаже днесъ предъ васъ. Той е боленъ на легло и не ще може да говори. Той, обаче, ще използва първата възможност, която ще му се удаде, за да се изкаже по всички ония въпроси, които бѣха поставени презъ време на разискванията, които се развиха въ последните дни.

Следъ разискванията, които станаха тукъ, и следъ обявяването, които дадоха г-нъ министърът на търговията и г-нъ министърът на външните работи, мой дългъ е да се спра преди всичко на другъ единъ въпросъ, който се

повдигна отъ тѣзи, които взеха думата. Това е въпросътъ за преселниците отъ Северна въ Южна Добруджа.

Г-да народни представители! Преселването се приключва днесъ. Опредѣленият брой преселници минаха вече на наша територия, и отъ днесъ границата е затворена за такива преселници. Въ този моментъ, следователно, е удобно да ви дамъ по този въпросъ и нѣкои по-подробни свѣтлени.

Преди да се пристѣпи къмъ преселването, държавата имаше да се справи съ нѣколко други задачи. Преди всичко трѣбваше да се прибере оная реколта, която бѣше останала отъ изселниците. Прибирането на реколтата се извърши съ помощта на трудови войски, и тя е прибрана 100%.

Наредъ съ това следваше да се извърши и изселването и засѣването на земята въ Южна Добруджа. Засѣването на земята, които са собственост на населението, което остана въ Южна Добруджа, се извърши 100%. Засѣването на земята, които въ миналото са принадлежали на изселници, може да се извърши въ размѣръ на 750.000 декара. Останалата частъ отъ тѣзи земи ще бѣде засѣта съ пролѣтна култура.

Наредъ съ това трѣбваше да се подготви и приемането на ония преселници, които идатъ отъ Северна Добруджа. На първо мѣсто трѣбваше да се поправятъ къщите, които бѣха останали отъ изселниците, да се организиратъ пунктотетъ на приемането и да се направятъ ония подобрения въ пѣтища, въ гари и пр., които бѣха необходими, за да може преселването и главно настаняването да стане по-бързо, по-правилно и по-ефикасно.

Отъ къщите, които имаше да се поправятъ, на брой 12.000, до момента, когато преселването започна, бѣха поправени 9.300. Останалите останали непоправени и тѣхната поправка се извършва и довършва и до този моментъ, макаръ че настаняването на преселниците въ тѣхъ продължава. По гарите се направиха необходимите съоръжения, за да може разтоварването на влаковете да става по-успѣшно. Откриха се 9 пункта, презъ които ставаше преселването. Отъ тѣзи пунктове два бѣха на Дунава, петъ по сухопѣтната граница и два на морето. Пунктовете имаха за задача да приематъ преселниците, които идатъ, да предоставятъ тѣхните книги, да имъ дадатъ първа медицинска помощъ и медицински прегледъ, да имъ дадатъ на първо време храна и подслонъ до момента, въ който тѣ ще бѣдатъ настанени въ селата, които са опредѣлени за тѣхъ.

Работата по приемането бѣше възложена на службата по обществените грижи при обществени бедствия. Тѣзи служба действува и въ този моментъ съ организацията, която има. Нейната организация е: 19 народни кухни, чрезъ които и отъ които се дава топла храна на преселниците и подслонъ за 10.600 души, като се предполага, че въ единъ моментъ могатъ да се струпатъ такъвъ брой преселници, които не могатъ да бѣдатъ настанени по селата; 11 детски дневни домове, въ които децата на преселниците се приематъ ежедневно, за да бѣдатъ изхѣпвани, нахранени и гледани, докато тѣхните родители са заети съ своето настаняване по новите имъ домове. Имаше също така 6 противоепидемични отряди, които действуваха по пунктотетъ и около тѣхъ; имаше три полски болници съ по 40 легла и две бактериологични лаборатории.

Преселването започна на 7 ноември и свършва, както казахъ, днесъ, 3 декември. Преселени са, стѣпили са на наша територия и са настанени 60.500 души. Това е цифрата на преселниците, които идатъ отъ Северна Добруджа и се установяватъ у насъ. Това са 65.000 души българи, които съ радост напуснаха досегашните си огнища и съ радост стѣпиха на българска земя. Тѣ доведоха съ себе си 18.500 коня, 215.000 овце, 12.500 едѣръ рогатъ добитѣкъ и 7.500 свине. Добитѣкъ е настаненъ съ части по домовете на преселниците, отчасти по чифлиците въ Южна Добруджа, а една частъ вѣроятно ще стане нужна да бѣде пренесена въ старите граници на Шумейска областъ.

Г-да народни представители! Въ началото на преселването, при напускане на румѣнска територия и при прегледа, който се извършваше отъ румѣнските власти, имаше известни недоразумения, известни неприятни случки. Направиха се съответните постѣпки отъ нашето правителство, вземаха се съответните подходящи мѣрки отъ нашите власти, и въ скоро време тия неприятни случки престатъха.

Трѣбва да подчертая, че гражданската частъ отъ преселниците минаха границата съвършено спокойно, необезпечавани отъ когото и да било.

Преселването се извършваше отъ органи на административната, въ помощъ на които бѣха всички други чинов-

ници в Южна Добруджа. То се подпомагаше от организирани на службата за обществено подпомагане при обществени бедствия. При преселването приемих извънредно голяма полза и неопценима услуга и 950 души трудоваци, заедно с своите офицери, които през всичкото време бяха отдалени на денонощен труд по преселването.

Г-да народни представители! Наставянето на преселниците е задоволително, е добро. Това установяват съседията, които имам от организирани там. Голямо установяват специалните инспектори, които пратих за проверка. Това установяват и ония трима ваши колеги, подпредседателят на Народното събрание г-н Пешев и народните представители г-да Найдено Райнов и Стефан Стателов, които бяха с него на една ежеседмична обиколка в Южна Добруджа и които се завърнаха тази зора. Веднага след завръщането им аз попитах г-н Пешев, какви са неговите впечатления и констатации от това, което е видял в Южна Добруджа. На въпроса ми: как върви наставянето, как е извършено преселването, той ми отговори: „Успешно“. На въпроса, как се държат организирани и ония лица, които са извършвали изпълняването на тази задача, той ми отговори: „Тя вършат подвиг, застигайки денонощно с своята работа и я изпълняват правилно и доблестно“. За да проверя своите сведения, аз го попитах, какъв е духът на преселниците, и той ми отговори: „Отличен“. Сведенията ми потвърждава г-да народни представители, сж, че преселниците от Северна Добруджа идат с истински български, несломим дух. (Ръкоплъскания и гласове „Браво!“) Тя са радостни и горди, че стъпват на българска земя, и сж готови да направят всичко, за да подобрят сами своето положение и да бъдат полезни на майката отечество. (Ръкоплъскания и гласове „Браво!“)

Задачата, която остават да се изпълнява, сж две: на първо място, трябва да се осигури топливото на населението и, на второ място, да се осигури храната на добитъка за предстоящата зима. Относно топливото сж взети съответни мерки. Засега за всеки преселник се набавят и остават на негово разположение в двора му само по един кубически метър дърва. Младени им сж, обаче, безплатно и без формалности достъпни вщища, сж които преселниците сами могат да си откъсат дърва и да си набавят необходимото гориво. Чрез тази мярка и чрез ония количества топливо, които се изпращат от старите предели на България, ще може да се гарантира достатъчно отоплението за населението там през зимата.

Грижата за добитъка е по-голяма и по-трудна, но и там се вземат съответни мерки. Всичката слама в Добруджа е оставена на разположение за изхранване на добитъка. Както казах, една част от добитъка ще се премести в вътрешността на страната. Ще се направи всичко възможно да не се почувствува липсата на храна, което би било фатално за добитъка, който е докаран в страната.

Г-да народни представители! Предстои и изселването на онези, които сж от румънски произход и които понастоящем сж останали в пределите на страната. Те сж около 6.000 души. Тяхното изселване ще започне на 6 т. м. с разчет да бъде ликвидирано до 11 т. м. Съизселването на тия лица, въпросът за преселниците, предвиден в Крайовския договор, ще се ликвидира. Аз не мога да не въздържа да не подчертая пред вас, че тая трудна задача може да бъде изпълнена по един начин, който говори за голямото съзнание на всички онези, които бяха наговорени с нейното изпълнение, и за организационната способност, сж която българите трябва да се гордѣят. (Ръкоплъскания)

Г-да народни представители! Друг един въпрос, който се поставя тук и по който безспорно станаха големи и от значение разисквания, е въпросът за режима, за системата на управление, за нейната същина, за добрите и лошите страни, които тя има и за възможността да отговори тя на нуждите на момента. Действително, г-да народни представители, ние живѣем в една нова за свѣта епоха. Един свѣтъ, една система се руши и си отива и на нейно място се създава друга. И това не е от вчера, то не е от година насам. Вече десетилѣтия свѣтътъ трѣпне и се огъва. Той смѣня своята система. Изгражда се нов дух. Нови идеи господствуват, следват се нови програми. И въпросът, каква е идейната и програмната основа на тази нова власт, която действува, е един въпрос естествен, който неминуемо се поставя.

Г-да народни представители! Неотдавна аз имах възможност, пакъ от тази трибуна, да изложя предъ вас едно от основните идейни разбирания на правителството — онова, което е първичното, което е ядката на новото в

обществения и държавен живот. Както подчертах и тогава, това е промѣната, която стана в живота вследствие на напредъка на науката и голѣмото развитие на техниката. Измѣнените условия на живота, които наложиха промѣни и в стопанските, и в социалните отношения на гражданите и тяхните групи, бѣ подчертане. Азъ имах възможност тогава да изтъкна предъ вас, че тия промѣни усложниха стопанския живот и изостриха обществените отношения до степен, че отдѣлните индивиди, оставен сам на своите сили, на своя стремежъ къмъ благополучие, не може да твори вече самъ стопанския живот, както това бѣ в миналото, не може самъ да урежда обществените отношения и обществените противорѣчия, които се явяватъ между гражданите, между тяхните групи и категории. Изтъкнахъ тогава, че личността, като творецъ и на стопански, и на социални блага, като условие за развитието и напредъка, запазва пакъ своето значение; че личната инициатива и стремежътъ на всекиго къмъ добруване запазва своето значение, но че в различие отъ миналото сама тя се оказа недостатъчна да се справи съ новите изисквания, наложени отъ измѣнените условия на живота; че за развитието и напредъка на отдѣлните народи наредъ с това се яви и необходимостта отъ намѣсата на други сили, на други фактори; че тази друга сила, този новъ факторъ, който трѣба да се намѣси и отъ който зависи развитието и напредъкътъ, е държавата.

Естествено е, г-да народни представители, че това ново, тази нужда отъ намѣса не се явява само сега, не се явява така изведнажъ. Както нуждата отъ намѣса, така и самата намѣса на държавата съществува и в миналото. Тукъ се посочи единъ примѣръ съ България, който се знае отъ всички ни и който действително е много сполучливъ. Въ България още преди 50 години, благодарение на прозорливостта на голѣми държавници, имаме тази намѣса, имаме и нейните благотворни резултати. Касае се за жѣлѣзници, касае се за Народна банка и т. н. Но това не бѣше общото правило, това бѣше изключение, противъ което се възразяваше и тогава много остро. Намѣсата на държавата, за която говоримъ сега, за която говоримъ днесъ, е намѣса като правило, като установена система. Докато в миналото намѣсата бѣше като нѣщо случайно, като нѣщо за даденъ моментъ, намѣсата в наше време е нѣщо неизбѣжно. Тя е една необходимостъ, безъ която не може да се мине, безъ която общото, цѣлото се разяда и се разстройва. Тази намѣса ние днесъ я виждаме почти навсякъде, а най-напредъ и най-много ние я виждаме тамъ, където по редъ причини нуждата отъ нея се е явила по-рано и по-остро. Този фактъ, това събитие, което се яви въ живота, именно необходимостта отъ намѣсата на държавата и в стопанския, и в социалния животъ, е, както казахъ, ядката, същественото на новото. То има граматни послѣдци въ всички области на живота. То е, което дава своя отпечатъкъ на всѣка държавна и обществена дейностъ, преди всичко за самата държава и за нацията. Въ миналото, поради това, че за стопанския животъ, за стопанските отношения намѣсата на държавата не бѣ необходима, държавата бѣ само политическа организация на своите граждани. Тя имаше за своя главна задача да пази своята територия и своята независимостъ, да брани имота, живота и честта на гражданите си и да задоволява само ония общи нужди, които сж свързани непосредствено съ тѣзи задачи, члн които общи нужди не могатъ да бъдатъ обектъ на частната инициатива. Тя, държавата, тогава, в миналото, не се вмѣсваше въ стопанския животъ и въ социалните отношения на гражданите, освенъ по изключение. Тя бѣ убедена, че такава една намѣса би ограничила свободната стопанска инициатива, би ограничила възможността на гражданина да твори, би попрѣчило на прогреса. Държавата се задоволяваше тогава да даде правната санкция и защита на отношенията и оставаше разрешението на социалните конфликти на принципа на либерализма, на търсенето и предлагането. Необходимостта отъ намѣсата на държавата въ стопанския и социалния животъ, или, по-право, невъзможността стопанското и социално развитие да се изграждатъ само отъ отдѣлната личностъ, изправиха държавата предъ нови задачи, разшириха кръга на нейната дейностъ. Както въ по-далечното, така и въ по-близкото минало държавата се е нагърбвала съ все по-нови и по-нови задачи. Първоначално тя е имала грижата за вътрешната и външната си охрана. Впослѣдствие тя се нагърбва съ правосъдие, съ просвѣта и т. н. Така и въ епохата, въ която живѣемъ, държавата се нагърбва съ нови задачи: да контролира и направлява стопанския животъ и да урежда социалните отношения и социалните противорѣчия на гражданите. Тя, като казахъ и по-рано, вмѣсто само политическа организация, стана и стопанска, и социална организация на

своиѣ граждани. Тия разширени задачи на държавата, тази ѣ нова роль и значение, ѣ създадоха и нови права, и нови собствени нейни интереси. Държавата вече има много по-голяма нужда, тя има много по-голями права, предѣ които трѣбва да отстъпват много лични интереси, много лични разбирания и стремежи. Инѣкъ държавата не би могла да изпълни своиѣ нови задачи, не би могла да даде онзи тласък на развитието и на напредѣка, който се очаква отъ нея.

Промѣнитѣ, които настѣпиха въ живота, г-да народни представители, и новитѣ изисквания, които тѣ наложиха, предизвикаха и промѣни въ разбиранията на отдѣлната личност и въ нейното отношение къмъ държавата. Въ миналото, поради голѣмото, първенстващото значение на отдѣлната личност въ стопанския животъ и поради това, че само съ нейната инициатива и нейния стремежъ къмъ благополучие човѣчеството и народитѣ регистрираха голѣми постижения. Знае се, че миналиятѣ вѣкъ е бѣкъ на голѣми постижения. Бѣше се създадо и господствуваше убеждението за върховенството на интереса на отдѣлната личност предѣ интереса на общото. Свободата на отдѣлната личност — разбирамъ преди всичко стопанската свобода — бѣ станала фетишъ. Тя не можеше да бѣде нахѣрпявана и ограничавана за общото, освенъ като едно голѣмо изключение. Необходимостта отъ намѣсата на държавата въ тѣзи области на живота бѣ само случайна проява, а не необходимостъ една желѣзна, неизбѣжна нужда, както това стана впоследствие.

Днесъ тази намѣса е необходима за развитието, за напредѣка и тя измѣни разбирането и отношението на гражданина къмъ държавата. Създаде се убеждение, че общиятѣ интересъ е и трѣбва да бѣде надъ и предѣ частния интересъ, че общиятѣ интересъ е важното, същественоѣ, първенстващото, че безъ него нѣма и не може да има напредѣкъ и благополучие. Отдѣлната личност не загуби въ най-малко своето досегашно значение, нито пъкъ личниятѣ факторъ престана да бѣде факторъ въ живота. Напротивъ, тѣ си останаха, и безъ тѣхъ напредѣкътѣ бѣ невъзможенъ.

Но наредъ съ тѣхъ въ нашия животъ се яви и другъ факторъ — държавата, за който трѣбва да се държи смѣтка и предѣ интереситѣ и задачитѣ на който често трѣбва да се отстъпва. Свободата и правата на гражданѣта не сѣ отречени днесъ. Тѣхното значение е такова, каквото бѣ и въ миналото. Наредъ съ тѣхъ, обаче, има и общи интереси и права на общото, за които трѣбва да се държи смѣтка. Новитѣ условия на живота, епохата въ която живѣемъ, изисква, търси личния починъ, частната инициатива и личнитѣ свободи и права на гражданѣтѣ. Тя ги търси толкова, колкото и въ миналото. Наредъ съ тѣхъ и въ много случаи предѣ тѣхъ, обаче, животътѣ поставя и дейността на държавата, и правата и интереситѣ на общото, на нацията. Днесъ личниятѣ починъ и свободитѣ на гражданина не се отричатъ. Тѣ се поставятъ само въ хармония съ задачитѣ, правата и интереситѣ на нацията, на общото. Нацията — това имамъ случая да изтъкна и мотизирамъ — не е само единична и духовна общностъ. Тя е, при новитѣ условия на животъ, и стопанска, и социална, и културна общностъ на всички, които ѣ принадлежатъ. Безъ тази общностъ никой не може да напредва и твори което благополучие. Затуй днесъ държавата е национална. Тя полага грижи за всички, които принадлежатъ къмъ нея, тя иска всѣкога да ги има при себе си; а интернационалнитѣ прояви, безъ да се отричатъ нѣкои тѣхни значения и нѣкоя полза, която могатъ да принесатъ, се ограничаватъ отъ интереситѣ на отдѣлната нация.

Промѣнитѣ въ живота, г-да народни представители, наложиха своя отпечатѣкъ и върху друга една проява на личността — върху труда. Трудътѣ въ миналото бѣ само проява на отдѣлната личностъ, зависяща отъ нейнитѣ субективни отношения къмъ труда. Днесъ трудътѣ е не само право, той е и общественъ дългъ на всѣки гражданинъ. Общото, нацията, държавата иматъ голѣми задачи и задължения. Гражданинътѣ има срещу това задължението да влага своя трудъ съ огледъ на общия интересъ, а не да го пилѣе. Това е неговъ националенъ и мораленъ дългъ.

Безспорно е, г-да народни представители, че стопанската дейностъ, или по-право, стопанскиятѣ животъ претърпѣ много голѣми промѣни отъ изискванията на новото време. Безспорно е, че отраженията се явиха най-напредъ тамъ и оттамъ се разпростѣха и въ другитѣ области, защото тамъ е, преди всичко, намѣсата на държавата. И въпросътѣ е: каква и докъде трѣбва да бѣде тази намѣса въ стопанския животъ? Дали тя трѣбва да се изчерпва само съ контролъ, съ насоки, съ съдействие и помощъ, или държавата сама трѣбва да произвежда, сама трѣбва

да твори стопански животъ? Отговорътѣ, правилниятѣ отговоръ на този въпросъ, не зависи отъ разбиранията или отъ желанията на когото и да е. Намѣсата на държавата се предизвиква отъ нуждитѣ на живота и само тия нужди и естеството на стопанския животъ сѣ, които ще опредѣлятъ характера и размѣритѣ на тая намѣса.

Стопанскиятѣ животъ — това е производство и размѣна, разпредѣление на стопанскитѣ блага. Въ стопанския животъ, въ производството е ангажирана, преди всичко, личността. Отъ нейнитѣ усилия и старания зависи успѣхътѣ. Безъ лична инициатива, безъ личенъ стремежъ за по-добро, за напредѣкъ, за благополучие, нѣма и не може да има производство, стопанския животъ, напредѣкъ. Личниятѣ починъ, стремежътѣ на отдѣлната личност сѣ основната пружина на стопанския напредѣкъ. Намѣсата на държавата се предизвиква не защото частната инициатива и личниятѣ стремежъ сѣ станали излишни. Тѣкмо обратното: тѣ сѣ толкова необходими, колкото сѣ били и въ миналото. Тѣ станаха само недостатѣчни и това предизвика намѣсата на държавата.

Следователно, държавата сама не може и не трѣбва да твори стопанския животъ. Тя само ще го контролира, ще дава насоки, ще дава съдействие, ще помага. Както винаги въ вѣковетѣ, така и сега, стопанскиятѣ животъ ще се твори отъ стремежа на отдѣлната личност къмъ напредѣкъ и благополучие. Този стремежъ не трѣбва нито да се убива, нито да се замѣства; той трѣбва да се укрепва, да се направлява. Това е особено вѣрно и особено важно за насъ, въ България. България е дребноземелѣска страна, тя е страна на дребни земеделѣски стопанства. Земеделитѣ, като производство, е най-много зависимо отъ личния починъ. У насъ, следователно, не може да става дума за друга система, за другъ стопански строй. У насъ държавата въ стопанския животъ може само да надзирава и да подпомага, но не да замѣства, не да измѣства.

Промѣнитѣ въ живота и новитѣ нужди, които той откри, засѣгатъ, както това се подчерта вече, социалнитѣ отношения на гражданѣтѣ, социалния въпросъ. Тога е въпросътѣ да нѣма гладни и голи хора, всѣки да има възможностъ да живѣе и да се радва на живота и на човѣшки отношения. Причинитѣ за съществуването на социалния въпросъ сѣ много. Най-характернитѣ сѣ две: първо, физическа или духовна немощъ, която отнема възможността на нѣкои лица сами да се грижатъ за себе си и да осигурятъ своето човѣшко съществуване и, второ, общественитѣ и стопански условия, противорѣчията, които се явяватъ отъ стопанската дейностъ и които поставятъ нѣкои граждани въ по-тежко или по-трудно положение на съществуване.

Въ миналото, при либерализма, когато се смѣташе, че интереситѣ на отдѣлната личностъ и нейната стопанска и социална свобода е първенстващото, основното, съществено, на социалнитѣ несправди се гледаше като нѣщо неизбѣжно, като на съдба. Привърженицитѣ на либерализма смѣтаха, че социалнитѣ несправди сѣ неизбѣжни: сѣмътъкъ на живота, необходимо условие за напредѣка. Грижитѣ за отстраняването имъ се сѣеждаха или до даване милостиня, или до силата пакъ на слѣпия принципъ на търсенето и предлагането. Смѣташе се, че търсенето и предлагането, което регулираше стопанския животъ, ще уреди и стопанскитѣ отношения, ще уреди и социалния въпросъ. Въ наше време, при усложненитѣ стопански отношения и при остротата, съ която тѣ се проявяватъ, този въпросъ не остана вече на личната благотворителностъ или на благородството на тия, които иматъ по-голями възможности, нито пъкъ на неумолимитѣ стопански закони и принципи. Необходими сѣ, налагатъ се други грижи, друга дейностъ. Какви — това зависи отъ самата същностъ на социалния въпросъ. Той, преди всичко, не е въпросъ на стопанска система, той не зависи отъ това въ чий ръце сѣ срѣдствата за производството. Защото социалниятѣ въпросъ не е въпросъ на производството, а на разпредѣлението на благата. Производството се интересува отъ материалното творчество, то се стреми да създаде повече и по-сѣтнини блага. Въ чинто и ръце да сѣ срѣдствата на производството, каквато и стопанска система да имаме — това го наблюдаваме въ различнитѣ страни, даже и въ наше време — производството е подчинено, увлѣчено отъ своя стремежъ къмъ създаване на блага и не държи смѣтка на неуредитѣ и неправдитѣ, които създава. И този стремежъ е еднакъвъ, както когато произвежда частното лице, така и когато произвежда държавата или

другъ, какъвто и да е колективъ. Затова грѣшатъ непросто ония, които търсятъ разрешението на социалния въпросъ въ смѣна на системата, които за уреждане на социалните неправди искатъ смѣната на системата на производството. Такава смѣна може да разстрои производството. Тя може да създаде нѣкакви илюзии или надежди, но да разреши социалния въпросъ — никога.

Социалниятъ въпросъ е въпросъ за разпредѣление на богатата, а не за тѣхното производство. Разпредѣлението на богатата зависи не отъ системата на производството, не отъ това, кой притежава срѣдствата на производството, а отъ организацията за разпредѣлението на богатата, отъ стремежа и дейността за отстраняване на неправдите, които самото производство носи. Затова ние виждаме социалниятъ въпросъ да се проявява много по-малко, да нѣма гладни и голи хора тамъ, където дейността за правилното, справедливо разпредѣление на богатата, за отстраняване на неправдите, за подкрепа на социално слабите е по-голяма и по-организирана.

Социалниятъ въпросъ не е интернационаленъ въпросъ или въпросъ само на отдѣлната личностъ, защото социалниятъ въпросъ не е еднакъвъ въ всички страни и защото той не засѣга само личността. Историята, пъкъ и днешното положение на нѣщата ни показватъ, че социалниятъ въпросъ се развива въ границите, въ срѣдите на държавата, на нацията, и никаква интернационална дейностъ не може да му помогне. Неговата по-голяма или по-малка острота се отразява не само на личността, която страда; тѣ се отразяватъ и на нацията, на нейния животъ и на нейното бъдеще. Тамъ, където социалниятъ въпросъ е уреденъ, където се полагатъ грижи за немошните и социално слабите, тамъ нацията е по-здрава, по-силна и по-добре може да отговори на своето предназначение, на своите задачи. Социалниятъ въпросъ е националенъ и държавенъ въпросъ. Затова съвременната държава поема и трѣбва да поеме този въпросъ въ свои рѣше, да полага грижи, да носи жертви за неговото разрешение, за неговото уреждане. Социалниятъ въпросъ днесъ е единъ отъ най-важните за държавата въпроси. Той е нейнъ дългъ. Тя трѣбва да подпомогне немошните, да намѣри работа, препитание и условия за животъ на всички. Затова държавата днесъ трѣбва да контролира разпредѣлението на богатата, да се вмѣсва въ това разпредѣление, да разпредѣля доходи и надници, цени и печалби, да създава и организира условия за по-добъръ животъ, за по-добри отношения. Затова, най-после, тя се вмѣсва и въ отношенията, които се пораждатъ между гражданите на стопанска и социална почва, и ги урежда. Новите условия на живота и новото разбиране за ролята и значението на личността и държавата наложиха и друго отношение, друга роля и задачи на различните организации и по-специално на професионалните организации. Азъ ще се спра на тѣхъ.

Въ миналото, когато личността бѣ оставена сама на себе си, когато тя само съ своя стремежъ за благополучие и съ своя личенъ починъ творѣше напредъка, гражданите отъ една професия се обединяваха, въ името на своите общи интереси, за защита на тия си интереси и за да се улесняватъ въ борбите, които водѣха било съ други професии, или въ много случаи и съ държавата. Професионалните организации въ миналото се създаваха главно за да служатъ на своите членове. Тѣхната дейностъ и проявите имъ се обединяваха отъ интересите и стремежите на лицата, които членуваха въ тѣхъ. Днесъ, когато върховенството на отдѣлната личностъ е замѣнено съ върховенството на общия интересъ на нацията и държавата, когато държавата е поела въ свои рѣше защитата на правата и интересите на всички свои граждани, когато, за да осъществятъ свои права и интереси, гражданите отъ една и съща професия не сѣ принудени да водятъ борби съ когото и да било, днесъ професионалните организации, изградени на старото разбиране за ролята и значението на личността и държавата и създадени да служатъ само на своите членове, престанаха да иматъ значението, което имаха въ миналото. Тѣ промѣниха своите разбирания, своите цели и задачи. Професионалните организации на нашето време иматъ друга роля и друго значение въ живота. Днесъ задачите, съ които държавата има да се справя, и нуждите, на които тя трѣбва да отговори особено въ стопанския и социалния животъ, сѣ толкова важни, толкова големи и сложни, че тя — държавата —

сама, безъ съдействието на своите граждани, не би могла да стори това. Днесъ всѣки е длъженъ да подпомага държавата въ нейната огромна дейностъ.

За да си създадатъ възможностъ да изпълнятъ този си дългъ, за да могатъ да подпомогнатъ държавата и да ѝ служатъ, гражданите, въ епохата, въ която живѣемъ, се обединяватъ, между другото, и въ професионални организации. Професионалните организации, днесъ не се създаватъ и не съществуватъ, за да служатъ само на своите членове, а да служатъ на общото, на нацията, на държавата, на това, отъ което зависи свободата и съдбата на всички, включая и на тѣхните членове. Не се казва тукъ до политически функции на професионалните организации или за нѣкаква тѣхна политическа роля. Такава тѣ нѣматъ и не могатъ да иматъ, защото — както ще имамъ възможностъ по-късно да изтъкна това — политическия животъ днесъ не се създава и не може да се създава отъ групи, каквито и да бъдатъ тѣ. Дейността и задачата на професионалните организации, тѣхната роля и помощта, която даватъ на държавата, е друга. Тѣ подпомагатъ държавата преди всичко въ изграждане на убеждението за върховенството на общото, на нацията, въ създаване на единство, дисциплина и жертвоготовностъ всрѣдъ хората отъ една професия, въ организиране и използване силите и познанията на хората отъ една професия за нуждите на държавата, като ги оставятъ на нейно разположение и като ги насочватъ споредъ нейните нужди и изисквания и, най-после, като създаватъ взаимнапомощъ и условия за по-добъръ животъ на своите членове, съ което улесняватъ държавата въ нейната дейностъ по уреждане на социалния въпросъ, при създаване на социална правда.

Професионалните организации въ миналото искаха отъ държавата. Професионалните организации днесъ даватъ, служатъ на държавата. Професионалните организации, такива каквито ги знаемъ въ миналото, изживѣха своя животъ, тѣ дадоха на своите членове онова, което можаха да имъ дадатъ. Професионалните организации, изградени на новото разбиране, сѣ въ младенчески възходъ, въ началото на своята творческа дейностъ. Предъ тѣхъ е откритъ пътъ за големи и полезни дѣла, за национално и професионално благополучие. Професионална организация, която не е изградена на новото разбиране, която не служи на държавата и на общото, нѣма мѣсто въ съвременния животъ. Държавата, отъ друга страна, има дълга да укрепва и развива съвременните професионални организации и да се ползува отъ помощта и службата, която тѣ могатъ да ѝ дадатъ.

Г-да народни представители! Много и големи сѣ отраженията, които измѣнените условия на живота и новото разбиране за ролята и значението на държавата иматъ въ различните области на човѣшките и държавни прояви. Нѣмамъ възможностъ да се спирамъ на всички тѣхъ, но едно отъ най-големите, най-важните, най-съществени, безспорно, е отражението, което тия измѣнени условия иматъ върху политическия животъ, върху системата на управлението, и на него искамъ да се спра малко повече.

Г-да народни представители! Презъ епохата, когато стопанскиятъ и социаленъ напредѣкъ се творѣше преимуществено отъ частната инициатива и отъ стремежа на отдѣлната личностъ, когато господствуваше разбирането за ненакърнимата стопанска и социална свобода на гражданина и за върховенството на частните интереси предъ тия на общото, когато държавата се смѣташе само за политическа организация на гражданина и не се вмѣсваше въ неговите стопански и социални прояви, зъ тази епоха, казвамъ, господствувашата система на управление бѣше партийната система. Тя, както се знае, раздѣляше народа, споредъ интересите и разбиранията му, на групи, наречени политически партии. Управлението, изпълнителната властъ, тази властъ, която действуваша непрестанно въ държавата, се създаваше отъ борбата на тѣзи групи помежду имъ и се повѣряваше на онай отъ тѣхъ, която бѣ успѣла да вземе мнозинството. По силата на това, че управлението се създаваше отъ борба на групи и че то изхождаше отъ една отъ тѣзи групи, макаръ и имаша въ даденъ моментъ мнозинство, изпълнителната властъ бѣ подчинена на тази група и на нейните интереси и тя бѣ само изпълнителна, тя трѣбваше да изпълнява предписанията на тази група и да се ръководи само отъ нейните разбирания и отъ нейните интереси. Изпълнителната властъ при тази система бѣ много зависима и ограничена. Всичко зави-

сѣше и се направляваше отъ групата-мнозинство и отъ нейнитѣ разбирания. Естествено, имаше гласове противъ тия положения, имаше лозунги за обществена солидарност, не това бѣха само пожелания, далновидност, гласове на голѣми умове, на теоретици, ако искате, на пророчи за общественото развитие. Фактитѣ и сѣшностѣта на тая система бѣха тия: борба между групитѣ, подчиненостъ на интереситѣ на една отъ тѣхъ. И тази система отговаряше на тогавашнитѣ нужди на живота и на задачитѣ на държавата и като такава бѣше и най-добрата, и най-желаната. И действително, тази система отговори презъ времето на своето господство на всички задачи, които животътъ ѝ постави и даде голѣмъ тласъкъ на политическото развитие и напредъкъ на народитѣ. Тя господствува близу цѣлъ вѣкъ и даде на народитѣ голѣми и ценни постижения. Цѣлото политическо развитие на миналия вѣкъ е нейно дѣло.

Но, както изтъкнахъ вече, животътъ не стои на едно мѣсто. Неговото развитие откри нови нужди, които трѣбваше да бѣдатъ задоволени отъ държавната дейностъ. Тя се разшири.

На държавата се възложиха нови функции: тя трѣбваше да урежда и стопанския животъ на гражданитѣ, да урежда и общественитѣ противоречия. Това пролича особено следъ голѣмата, следъ европейската война, когато свѣтътъ трѣбваше да се възстановява и духовно, и материално и когато стана явно, че само личнитѣ почини и стремѣжътъ за печалба не сѣ достатъчни, а е необходимо и съдействието на държавата. И тогава, макаръ че народитѣ се управляваха по партийна система, се пристѣпи къмъ осъществяване на тази намѣса, къмъ съдействието на държавата. Опититѣ, обаче, не дадоха желанія резултатъ. Усилията на държавата и на управлението останаха напразно. Разстройството въ стопанския животъ продължаваше, социалнитѣ конфликти и противоречия се изостряха. Това създаваше и голѣми политически напрежения. Партиитѣ, отъ които се създаваше управлението, полагаха най-различни усилия, за да преодолеятъ мъכותитѣ, но не успѣваха. Тѣ ту усиливаха враждата и борбата помежду си, ту се събираха по нѣколко наедно все съ цель да отговорятъ на нуждитѣ на живота, на новитѣ условия, но резултати не настѣпваха. Напреженията ставаха по-голѣми, борбитѣ застрашаваха и самата държава. Примѣри за това сѣ излишиха. Достатъчно е да се припомнимъ само първитѣ 5-6 години следъ войната у насъ.

И не можеше да бѣде другояче. Партийната система на управление бѣ създадена и изградена при други условия на стопанския и общественъ животъ, при други, несъмнено по-ограничени, задачи на държавата. Когато крѣгътъ на държавната дейностъ се разшири, когато тази система трѣбваше вече да се справя съ нови, чужди ней по-рано задачи, тя почна да се огъва, не можеше да се справя, не можеше да отговори на новитѣ изисквания. И действително, стопанскиятъ животъ, който държавата трѣбваше да контролира, да направлява и да му съдействува, общественитѣ групи и категории, чиито отношения и противоречия държавата трѣбваше да урежда, се ржководятъ и движатъ отъ интереси най-противоречиви. Тия противоречия държавата трѣбваше да преодолѣе, да парализира. А за това се иска сила, но не физическа, материална сила, каквато държавата всѣкога има. Искана се голѣма морална сила, ненарушимъ авторитетъ, иска се организационна стегнатостъ, иска се възможностъ за бързо и независимо действие на държавата, предъ които да загълхнатъ всѣкакви противоречия и лични интереси и стремѣжи. Партийната система на управление не можеше да даде именно тази сила, този авторитетъ на държавата, не можеше да ѝ осигури възможността за дейностъ и въ новитѣ области на живота. И щомъ народътъ е раздѣленъ на групи, които араждуватъ помежду си, щомъ управлението се създава отъ борба на групи, щомъ властѣта е подчинена на една група, щомъ тя зависи отъ нея и трѣбва да изпълнява нейнитѣ разбирания и интереси, тази система не може да даде нито силата, нито авторитета, нито възможността за действие на държавата. Задачата, която се изправи предъ партийно-парламентарната система, се оказа много голѣма. Партиитѣ не можеха да се справятъ съ нея. Тѣ се нагърбиха да я изпълнятъ, но тя ги смачка. Подъ тежестѣта на тази задача партиитѣ се раздробиха до степенъ, че отъ борбитѣ и съревнованието помежду имъ не можеше да се създаде каквото и да е управление. Ето, г-да, това накара партиитѣ да слѣзатъ отъ историческата сцена. Тѣ изживѣха своя животъ, тѣ

дадоха на историята и на човѣчеството онова, което можеше да дадатъ, тѣ свършиха своята мисия, остарѣха, рухнаха и, въпрѣки заслугитѣ, които имаха въ миналото, за новото време тѣ сѣ негодни, тѣ сѣ отживѣлица. (Рж-коплѣскания) Тѣ рухнаха и загинаха не защото хората, които бѣха въ тѣхъ и работиха въ тѣхъ бѣха лоши. Не. Тѣхната заслуга е голѣма. Тия хора, напримѣръ, въ България, и то съ партиитѣ, създадоха държавното творчество на нашата страна. Тѣ изградиха нашата държава. Партиитѣ слѣзоха отъ сцената на политическия животъ по силата на една желѣзна, на една историческа необходимостъ. Тѣ слѣзоха безвъзвратно и нищо не може да ги възстанови. Съ тѣхъ загина и партийната система на управление.

Но коя е системата, която замѣни или трѣбва да замѣни партийната система на управление — ето голѣмиятъ въпросъ.

Г-да народни представители! Системитѣ на управление не се създаватъ нито по желанието, нито по волята на когото и да било. Тѣ не се мѣнятъ, не се явяватъ всѣка година въ всѣка държава. Системитѣ на управление сѣ плодъ на развитието и зависатъ отъ нуждитѣ на живота, които има да задоволяватъ, отъ задачитѣ на държавата и отъ особеноститѣ — историческо развитие, битъ, стопанска структура и пр. — на народитѣ, на държавитѣ, чрезъ които ще действуватъ. Системитѣ на управление зъ различнитѣ страни въ дадена епоха си приличатъ много и сѣщевременно тѣ се различаватъ много. Тѣ си приличатъ по онова, което е плодъ на общото развитие на нуждитѣ на живота и задачитѣ на държавата; тѣ се различаватъ по онова, което зависи отъ особеноститѣ на народа, на страната, зъ която се прилагатъ. Примѣрътъ сѣ партийната система е достатъченъ. Почти навсѣкѣде въ Европа до следъ европейската война имаше партийна система на управление. Навсѣкѣде управлението се създаваше отъ борба на групи и бѣ подчинено на една или нѣколко отъ тия групи. А колко голѣма бѣ разликата между английския, французкия, германския и, ако искате, българския партиенъ животъ! Колко много, колко свое бѣха дали особеноститѣ на всѣки народъ и на всѣка отъ тия страни!

Когато става дума за нова система на управление, нека никой не се стреми да я предначертае, да я изнамѣри или да я измисли. Тя не зависи отъ волята на никого. Нея я дава, нея я налага животътъ и неговитѣ нужди. Нека никой не се стреми и да я копира отъ друге. Подражанието дава лошъ резултатъ, защото не държи смѣтка за мѣстнитѣ условия и особености. А копието винаги е копие, то не е оригиналъ и е по-лошо отъ оригинала. Въ това, което другитѣ страни сѣ постигнали, трѣбва да се търси само онова, което е основно, което е общо за всички страни за дадена епоха. То е, което може да се вземе наготово, но то е пѣкъ плодъ на развитието на живота и ще си дойде, ще се наложи и безъ това. Нека никога не се изпускатъ изъ предвидъ мѣстнитѣ условия и особености и имъ се даде възможностъ да се проявятъ, да дадатъ своя отпечатѣкъ на системата. Нека никой, най-после, не се стреми, не иска да наложи една нова система изведнажъ, съ единъ замахъ, съ единъ ударъ. Съ единъ ударъ може да се събори една система на управление, но тя не може да се създаде наведнажъ, да се изгради изведнажъ. Та не знаемъ ли всички колко време, колко перипетии, колко усилия бѣха необходими, за да се установи навремето преди единъ вѣкъ, партийната система на управление? И действително, системата на управление на една държава не е само правни постановлѣния. Тя не е едно предписано поведение. Системата на управление, това е режимътъ, начинътъ, по който дадено управление ще бѣде приложено. Това е съдържанието, духътъ, идеята, която се влага въ управлението. Тя е едно убеждение, една вѣра за необходимото и полезното, тя е възприетото начало, отъ което се изхожда при управлението. Основата на едно управление е начинътъ, по който се гледа на държавата — отношението на отдѣлнитѣ граждани къмъ нея. Една нова система на управление не може да се установи и да даде резултати, докато разбирането за държавата, което тя има да провежда, не се осъзнае, не проникне въ народа, въ маситѣ, докато не се понесе отъ тѣхъ като тѣхенъ идеалъ, докато това разбиране не стане една тѣхна вѣра. Тази вѣра е, която опредѣля системата. Само създаването на такава вѣра въ маситѣ е гаранция, че една нова система се е наложила и че тя ще даде резултатъ. Тамъ, където тази вѣра липсва, където не е овладѣла маситѣ и не е станала тѣхна вѣру, развитието се задържа, и новитѣ системи, колкото и да сѣ напредничава, колкото

и да отговарят на нуждите на времето, каквито и да сѣ, не могат да се приложат и да дадат резултатъ.

За създаването на тази вѣра се иска време. Това създаване зависи отъ много условия. То зависи между другото и отъ начина, по който старата система е рухнала и отъ пътя, по който се установява новата система. Ако старата система е рухнала, защото е създадена въ съзнанието на маситѣ, една друга вѣра, друго убеждение, новата система е налице съ изчезването на старата. Но ако старата система е рухнала по други причини, то за създаването на новата, за създаване новото убеждение, новата вѣра се иска много време и голѣма дейностъ.

Г-да народни представители! У насъ въ България, както въ много други страни въ Европа, партийната система рухна, падна, загина, и загина поради крайната невъзможностъ да се справи съ нуждите и задачите на времето. Тя рухна, обаче, преди въ съзнанието на маситѣ да се бѣ изградило едно ново разбиране, ново отношение, ново убеждение за необходимото и полезното.

Създаде се нова властъ. Какви сѣ нейните задачи? Тѣ сѣ много и голѣми. Но въ никой случай не да си начертае, да си предпише, или да си измисли една система на управление, и да започне, или, по-право, да се мѣчи да я прилага. Катастрофата въ такъвъ случай е неминуема. Задачата на новата властъ преди всичко е: да не прилага и да не си служи съ ония методи и начала, съ които си е служила старата система, защото тѣ сѣ се указали негодни и сѣ отречени. А това значи, да не дѣли народа на групи, да не търси управлението отъ борбата на тия групи, да не го подчинява на интереситѣ на когото и да е. Задачата на новата властъ е: да действува съ ония сѣдства и методи, които сѣ необходими за нуждите на живота и за новитѣ и голѣми задачи на държавата. А това значи, да поставя интереса на държавата, на общото надъ частното, да създава сила, активностъ, възможностъ за действие на държавата, да се съобразява съ разширенитѣ задачи на държавата и съ отраженията, които измѣннитѣ се условия на живота налагатъ. Да се ръководи само отъ единството на нацията и голѣмитѣ нейни интереси. Задача на новата властъ е: да държи смѣтка за условията и особеноститѣ на народа и страната ни и за основния ни законъ и да се съобразява съ тѣхъ. А това значи, да не се увлича въ подражание и копиране, а да следва пътя и възможноститѣ на своя народъ. И, най-после, основна задача на новата властъ е: да улеснява народа, маситѣ, да осъзнаятъ новитѣ изискации на времето и на живота, да си създадатъ убеждението за необходимото и полезното, да си изградятъ вѣруето. А това значи, да се покаже на народа не само съ думи, но, преди всичко и най-много, съ дѣла, какво може да се постигне като творчество, каква е ползата отъ разширената дейностъ на държавата, когато тя не е спъвана отъ раздѣлянето на народа и отъ враждуването на различнитѣ негови групи. Необходима е пропаганда, несъмнено. Безъ нея убеждение не може да се създаде. Но най-необходими сѣ дѣла. Тѣ най-добре изграждатъ едно съзнание, едно вѣруе. Новата властъ трѣбва да дава преди всичко дѣла, творчество.

Въ България вече 5-6 години действува нова властъ. И по признанието на всички, тя действува успѣшно. Тя се утвърди, тя създава нова система на управление, създава я постепенно, но здраво и сигурно, създава я не на книга, а въ душитѣ, въ съзнанието на българския народъ. И я създава съ дѣла, съ едно общопризнато полезно творчество. Бездѣлитъ на тази система сѣ ясно очертани. Преди всичко, народътъ не се раздѣля и не враждува, а управлението, изпълнителната властъ се посочва не отъ отдѣлни групи, а отъ организираното единство на нацията, тъй пластвено олицетворено въ Държавния глава — любимия Върховенъ вождъ на всички българи. Общиятѣ интересъ, интересътъ на българската нация и държава се поставя надъ личния. Народътъ е факторъ въ управлението на страната. Безъ него не би могло да съществува добро и правилно управление. Безъ неговитѣ представители, безъ Народното събрание въ България не може да има добро управление. (Ржкоплѣскания) Народното представителство не само законодательствува, но и контролира управлението. Установи се сѣщо така, че Държавниятъ глава назначава министритѣ и че въ своя изборъ той не е ограниченъ отъ Народното събрание или отъ нѣкои други групи. Той е свободенъ въ своя изборъ. Установиха се и се установяватъ и редъ други основни положения, които изграждатъ, очертаватъ една система на управление, по-добра, по-съвършена и по-полезна отъ тази, която си

отиде и се установява постепенно съ съгласието на народа и зъ неговото съзнание. Нѣкои възражаватъ, че тази система била уникамъ, че нѣмало друга като нея. Отговорътъ ни е: нека само това е недостатъкътъ на новата система. И нека не се забравя, че и партийната система въ България имаше особености, каквито никѣде другаде въ свѣта ги нѣмаше. (Ржкоплѣскания)

Най-голѣмата критика е, че изпълнителната властъ не се е опирала на обществена сила. Г-да народни представители! Които твърдятъ това, не искатъ ли да подражаватъ? Не се ли злиятъ тѣ отъ това, което е въ други страни? И това имъ подражание не е ли слѣпо? Действително, обществена сила, обществена опора е винаги полезна и необходима, но обществена сила, която действително ще бѣде опора и въ служба на държавата. Онова, което стана въ Европа около насъ презъ последнитѣ 15-20 години, ни дава въ това отношение ценна поука. Ние видѣхме, че само ония обществени сили, ония партии, които изнесоха на плещитѣ си борбитѣ за събаряне на старата система, които презъ господството на старата система можаха да създадатъ новото убеждение, новата вѣра въ народа, които за това дадоха скѣпи жертви, само тия обществени сили, само тия партии се запазиха и иматъ своето значение. Партиитѣ, които се създадоха следъ като стариятъ режимъ бѣ сваленъ, които се създадоха, така да се каже, наготово, които не бѣха водили борби съ старото, които не бѣха дали жертви, тѣ изчезнаха като сапунени мѣхури и повлѣкоха следъ себе си и режимитѣ, които искаха да крепятъ. Ние виждаме сѣщо, че при еднoпартийната система партията е органъ на държавата, че тя е включена въ държавата, а не е вънъ отъ нея.

Режимитѣ, г-да, не се крепятъ на партии. Партиитѣ довеждатъ режими или ги свалятъ. Режимитѣ се крепятъ на дѣла, на творчество. Следва ли въ България непременно да се създава обществена сила, партия, за да крепи режима? И нѣма ли да бѣде тя нѣщо, изкуствено, което утре ще се раздвои? Не е ли по-добре режимътъ да се крепи на цѣлия народъ, на дѣлата си? Дѣлата, постиженията, задоволяването на нуждитѣ, тѣ сѣ важно, съществено, тѣ сѣ, които крепятъ, пазятъ и бранятъ режима.

Обществена сила, една партия — това е станало у нѣкои кумиръ. Нека не се увличаме по думи, г-да. Нека не робуваме на думи. Нека търсимъ смѣтността на нѣщата и се ръководимъ отъ нея. Системата на управление, г-да народни представители, която новата властъ изгражда у насъ, може би да не е успѣла да отстрани нѣкои свои по-голѣми или по-малки недостатѣци. Това е възможно, особено зъ изключителнитѣ времена, въ които живѣемъ. Но важно е друго — системата да се изгражда постепенно, като държи смѣтка за всичко което е отъ значение, да се изгражда, безъ да внася сектантски духъ, безъ да дава предпочитание на когото и да е съ стремежъ да укрепва общобългарския, националния духъ. Това е именно, което се прави и въ това отношение не се чува критики.

Това сѣ, г-да народни представители, идейнитѣ основи, отъ които изхожда правителството. Тѣ не сѣ нито случайни, нито измислени. Тѣ сѣ взети отъ живота, тѣ сѣ повикътъ на времето, тѣ сѣ необходимостъ, която никой не може да отбѣгне.

Г-да народни представители! Тия разбирания и идейни основи опредѣлятъ и конкретната дейностъ на новата властъ, на правителството. Тази дейностъ цели, преди всичко, да укрепва все повече и повече българската държава, да бѣде тя мощна, справедлива и организационно стегната, за да бѣде истинска политическа, стопанска, обществена и културна организация на всѣки българинъ и да отговори на задачитѣ, които съвременниятъ животъ и изключителнитѣ времена ѝ поставятъ. Тя цели да твори напредѣка на българския народъ и да създава условия за благоденствие на всѣки българинъ.

Програмнитѣ начала на днешното правителство сѣ:

Беззавѣтната любовъ, вѣрностъ и преданостъ на българския народъ къмъ неговия върховенъ вождъ, Негово Величество Царъ Борисъ III, да бѣде окриляна и да не се позволява да бѣде рушена или подкопавана; (Продължителни ржкоплѣскания)

Управлението на страната, лицата, които действовать, да бѣдатъ проникнати отъ духа на времето и да служатъ само на държавата и на нацията, безъ да откла-

нятъ своето внимание и сили въ укрепване на своето лично политическо влияние и грижи за своята лична политическа кариера; (Ржкоплѣскания)

Народното събрание да твори законодателната дейност на държавата и да контролира управлението. Народните представители да бждат живата постоянна връзка съ народа и вѣрни изразители на неговите нужди и стремежи;

Дейността на държавата да бжде съгласувана. Да бждат избѣгнати изолирани или повтарящи се инициативи;

Организациите на българските граждани да се създават и ръководят съ огледъ интересите на нацията и нейните голѣми задачи и да не се позволява да стават оръдия или свѣрталница на противодържавни прояви или на лица, които искатъ да спъватъ развитието на държавата или да рушатъ държавата;

Професионалните организации да се отърсятъ отъ политическо въздействие и политически задачи и да насочатъ своите усилия къмъ обединяване лицата отъ една професия за задружна работа за общите интереси; за улесняване, подпомагане и контролиране тѣхната дейност и за морална и материална взаимнопомощь;

Младешката — бждещето на нацията и държавата — да бжде възпитана и обучена за вѣрна и предана служба на Царя и родината, да се кали и да ѝ се даде възможност да прояви и развие своя националенъ духъ и своето творчество;

Родолюбивите и културно-просвѣтните организации да бждатъ улеснявани въ тѣхната дейностъ въ полза на нацията и държавата, и силите и възможностите имъ да бждатъ съответно изпозлзвани;

Да пазятъ нацията отъ всичко, което би намалило нейната съпротивителна и творческа сила;

Външната политика да не се оставя да бжде водена отъ улциата, а да бжде ръководена само отъ ония, които носятъ отговорностъ за нея и които, поради мѣстата, които заематъ, иматъ възможностъ да наблюдаватъ нѣщата отъ перспектива не само на настоящето, но и на бждещето. (Ржкоплѣскания) Въ външната политика не може да става дума за минимализъмъ или максимализъмъ, както и за фили и фоби. Тамъ има и трѣбва да има само реализъмъ и български; (Ржкоплѣскания)

Българската войска да бжде все тѣй народна и високостояща и да ѝ се отпускатъ достатъчно сѣдства;

Чиновничеството да не бжде само технически, но и идеенъ калѣбър на държавата и носителъ на нейните стремежи, да бжде близко до народа, да разбира неговите нужди, болки и желания, да бжде подготвено, дисциплинирано и организирано, като въ неговата сѣдба да не се допускатъ елементи, които сѣ чужди на стремежите на нацията и интересите на народа. Интересите на нацията да бждатъ охранявани и отъ ония, които действуватъ въ нея. Отговорността на чиновника да не бжде само на книга. Държавата да не търси работи на хора, а хора за работа;

Да се насърчи раждаемостта и да се улесни животътъ на многодетните семейства;

Да се прекрати всѣкаква дейностъ и попѣлзновение на лица, чиито сѣдства сѣ съ тъменъ произходъ;

Да се създадатъ истински здравни условия и здравна помощъ за народа, като се създаде безплатна лѣкарска помощъ за всѣки беденъ българинъ и достатъчно лѣчебни заведения и институти за борба съ социалните и заразни болести;

Да се положатъ специални грижи за ония части отъ страната, които, поради специални условия или положение, сѣ изостанали или иматъ по-голѣми нужди. Особено граничните покрайнини да бждатъ подпомагани, за да бждатъ всѣкога крепости на българската национална и духовна мощь; (Ржкоплѣскания)

Общините, като основни единици, съ своите мѣстни интереси, да бждатъ поставени въ условия да могатъ да задоволяватъ мѣстните нужди. Групирането на населението мѣста въ общини да става не по сухи формули, а съ огледъ мѣстните интереси, съ огледъ мѣстните условия и възможности. Кметските намѣстничества да се реформиратъ и организиратъ за максимални улеснения на населението; (Ржкоплѣскания)

Правосъдието да бжде не само добро, но и бързо, отърсено отъ формалистика и приспособено къмъ новите нужди и новите условия на живота. Да се държи смѣтка, че то, като една отъ най-важните основи на държавата, не търпи крути закони, и да се действува за неговото реформиране — постепенно и внимателно;

Финансите на държавата да се основаватъ на стабиленъ и уравновесенъ бюджетъ. Увеличаващата се нужда отъ сѣдства за държавата да се покрива съ облагания на състоятелните, да се намиратъ нови приходоизточници за задоволяване на нуждите, за да не се прѣчи на държавната дейностъ, като се избѣгватъ опасни опити и увлечения съ данѣчната и парична политика;

Просвѣтата и културниятъ напредѣкъ да бждатъ постоянно разширявани и качествено подобрявани, всѣкога съ огледъ стопанските нужди и задачи на българската самобитност, като училищните програми бждатъ насочвани къмъ практическата страна на живота; (Ржкоплѣскания)

Да се изкорени каквото и да е безработица, като, ако е необходимо, за целта се създаватъ и се улеснява създаването на държавни и общински предприятия, да се установи задължителенъ минимумъ възнаграждение и за случаите, когато нѣма условия за трудовъ договоръ и да се прилага строго социалното и работническо законодателство; (Ржкоплѣскания)

Да се полагатъ непрестанни грижи за правиленъ и засиленъ стопански животъ. Да се улеснява и насърчава създаването на полезни стопански предприятия и да се отстраняватъ паразитните такива;

Търговията — външна и вътрешна — да бжде направлявана и контролирана. Външната търговия на България е единъ отъ основните стѣлбове за правиленъ стопански животъ, защото земеделското ни стопанство работи за международния пазаръ и отъ намирането и осигуряването на този пазаръ зависи неговото просъществъ. За издържането на тази търговия да се понесатъ и жертви и тя да се предпази отъ вредното влияние на тъжетьрговци и спекуланти чрезъ стопански организации, контролирани непосредствено отъ държавата, като при нужда се мобилизиратъ изцѣло или отчасти нѣкои нейни клонове. (Ржкоплѣскания) Вътрешната търговия да бжде контролирана съ огледъ равномерното разпредѣляне на необходимите материали и продукти, не само съ огледъ стремежа къмъ печалби, но съ огледъ нуждите на населението. Да се организиратъ тържища, за да може печалбата отъ външната търговия да остава въ полза на производителите. Да се изкорени спекулата, като за целта се действува и съ най-крути сѣдства, които биха могли да помогнатъ (Ржкоплѣскания)

Земеделското стопанство, като основа на цѣлия стопански животъ въ България, да бжде закриляно и подпомагано, като се отдѣлятъ за него достатъчно и съответно неговото значение бюджетни сѣдства. На първо мѣсто за запазване и рационализиране на земеделските произведения, за увеличение обработваемата площъ, за предизвикване отъ разтваряне ножицата на цените и за подобрене цените на земеделските произведения; (Ржкоплѣскания)

Да се комасиратъ полските имоти и да се улесни рационалното имъ обработване;

Да се улесни българското село и животътъ въ него, като му се създаде удобна връзка съ града, културни условия чрезъ фурни, бани, читалища, кина, радиоапарати и пр. и като за случая се действува по сроченъ планъ;

Работничеството въ индустрията и занаятите да не бжде оставяно въ ръцете на демагози и рушители, а да бжде окриляно, да се издигне като професия, да бжде подпомогнато въ своя стремежъ къмъ разумно използване на свободното си време и въ използването отъ културните блага и да се улесни и посветни животътъ му чрезъ коопериране и взаимнопомощь, чрезъ професионалните му организации и чрезъ други специални организации;

Земеделскиятъ работникъ да се радва на закрилата на труда, на каквато се радватъ другите работници. (Ржкоплѣскания) като се държи смѣтка за особеностите и нуждите на земеделския трудъ. Да му се осигури своеобразно и правилно заплащане на неговия трудъ и ефикасна правна помощъ чрезъ специални селски помирителни съдилища;

Да се подпомогне планинското и горско население чрезъ преселване и вътрешна колонизация, като се държи смѣтка за бита и нуждите на това население; (Ржкоплѣскания)

Личниятъ починъ и стремежътъ за преуспѣване и благоденствие като основенъ стимулъ да бжде уважаванъ и насърчаванъ, като не само се даде правото, но се гарантира на всѣки да се ползува съ огледъ интересите на общото отъ придобивките на своя трудъ;

Да не позволи натрупване на богатства чрезъ престъпление, а натрупаните по такъвъ начинъ да се конфискуватъ въ полза на държавата; (Ржкоплѣскания)

Занаятчийството да бъде покровителствувано, като неговото производство се предпочита за държавни и обществени нужди;

Общественото подпомагане, като крайно полезна дейност на съвременната държава да бъде все повече и повече засилено, за да няма нито един бедствуващ българин. Да засегне бедстващите, както поради физически и духовни недостатъци и немощ, така и поради социални причини. То да бъде ръководено от държавата, снабдявано с достатъчно средства от нея, като се използва нашироко дейността на частните лица и организации и се насърчава и благотворителността;

Обществените бедствия и тяхните последици да не оставят само въ тежест на засегнатите, а да се разпределят съответно възможностите между всички чрез подпомагане от страна на държавата на пострадалите;

Да се освободят защитниците на страната от грижите за преживяване на техните семейства, като се осигури на нуждаещите се държавна парична помощ, а за земеделците-стопани се организира специална помощ за обработване на земята им;

Да се осигурят за старост и инвалидност всички българи, като наред с сега съществуващите обществени осигуровки се създадат такива и за умствените и земеделски стопани и работници;

Формите за стопански предприятия—дружества, кооперации и др. да се очисти от всички формалности, които спъват техния живот и дават възможности за надхитрувания, измами, корисни прояви и безотговорност, и да се изградят на ясни начала и лична и имуществена отговорност на техните ръководители;

Кооперацията, като най-пригодна форма за българското стопанство, да се очисти от лжекооператори и лжекооперации, да бъде подпомагана и контролирана, за да не се руши от стремежа да бъде прикритие на чужди интереси; (Ръкоплъскания)

Благоустройството на страната, като голъма необходимост за съвременния живот, да бъде насочено винаги с оглед нуждите на народа и интересите на нацията. Стрелжит в страната, обществени и държавни, да се извършват не случайно и откъслено, а организирано с оглед на общ план и при грацията на нуждите. Същото да се приложи и в общинските строежи;

Да се укрепва народното единство и дисциплина и да се изгражда общобългарската солидарност, като въ всяка проява се ръководи от справедливост, преди всичко социална, и като се отстранява и преследва най-строго всяка неправда, измама, политическа лъжа, обществено или лично клеветничество; (Ръкоплъскания)

Да създава ред, дисциплина и организация въ всяка проява;

Да се тури край на всяка безотговорност, като се създадат строги санкции и за бездействие, немарливост, опущения и нехайство;

Да държи постоянно връзка с народа за постоянно познаване неговите нужди и болки чрез непосредствена връзка и обиколки на управляващите и чрез народните избраници; (Ръкоплъскания)

Да държи народа въ течение чрез съобщения за всички прояви, намбрения и инициативи на властта, да му ги излага и разясни, за да може той при пълно съзнание на нуждите и задачите да съдействува на управлението. За целта да се създаде специален институт, комуто да бъде повърена тази дейност.

Това е, г-да народни представители, програмата на днешната власт. Тя не е пълна, защото не може да бъде пълна. Животът тече и постоянно открива нови и нови нужди и задачи, които неминуемо ще попълнят тази програма. Това е програмна основа на новата власт, която се следва неуклонно. Но тя е конкретна и искрена. Конкретна, защото не съдържа само фрази за вдигане шум и демагогия, а ясни и открити положения за указание и ръководство при провеждане на една практическа дейност. Тя е искрена, защото не съдържа голи обещания за печелене на привърженици и няма за цел издигане на личности, а е израз на една дейност, която новата власт вече твори въ нашата страна.

Тази програмна основа сигурно ще срещне критики и неодобрения. Тя не тръбва да ни смущават. Постиганията на новата власт въ всички области на живота са достатъчни, за да ги опровергават, щом са недобросъвестни. Достатъчно е да сравним тия постижения на последните години с положението въ много други страни, за да разберем, че дейността на новата власт е на прав път, на сигурен път и да имаме сили да отминем всички, които, без да си даде точна сметка, би искали да хвърли камък върху нея.

Новата власт с своите идеи и програма зове към обединение, но не на групи и групички, а на цял народ; не под знамето на партии, а под знамето на България; (Ръкоплъскания) не около самозвани водачи, шефове и шефчета, които имат една грижа — да осигурят своето политическо влияние, а около Върховния вожд на българите, посочен от основния закон и скриян от въртата и любовта на всички българи; (Ръкоплъскания)

Новата власт зове към обединение, но не за отрицание и борби, а за творчество, за работа! (Ръкоплъскания) Не отрицание, не ежби и борби, а апостолство — работа. Това е вярното на новата власт Апостолството на Левски и на нашите деди и бащи даде възраждането и освобождението на България. Апостолската работа на всички българи днес ще твори напредъка на нацията и на държавата ни. (Ръкоплъскания) За всеки, който иска да бъде полезен на род и родина, днес има един път — апостолска работа. Работа въпреки хули, въпреки клевети, въпреки отрицания. Който само изчака, който само се оплаква, който само недоволствува и отрицава, той днес не допринася нищо. Най-малката творческа работа е полезна отъ всичко друго. (Ръкоплъскания)

Тези идейни и програмни основи не са само на правителството, те са и ваши, г-да народни представители, защото и вие се ръководите от тях. Те са и на цял български народ, защото той ги подкрепя. Вие, които сте постоянно средъ този народ, вие следва да му ги разясните, да му ги обясните и нека всички, проникнати от съзнанието за своя дълг, всеки въ своята област и според възможностите си, да се отдадем на работа.

Нека всички, сплотени около своя любим Цар, ръководени от лозунгите на новата власт: общобългарския, надъ частния интерес, за социален и национален напредък, за справедлива и силна държава, работим апостолски и непрестанно за напредък и за величието на България! (Гласове „Браво!“ и бурни и продължителни ръкоплъскания)

(Г-да министрите поздравяват министър Габровски).

Председател Никола Логофетов: Г-да народни представители! Съ речите на г-да министрите разискванията по проектоотговора на тронното слово са окончателно приключени. Ще гласуваме.

Който приемат на първо четене проектоотговора на тронното слово, както г-н докладчикът го докладва преди няколко заседания, моля, да вдигнат ръка. Абсолютно мнозинство, приема се. (Ръкоплъскания)

Министър Иван Попов: Моля, проектоотговорът на тронното слово да се гласува, по спешност, и на второ четене.

Председател Никола Логофетов: Има предложение от г-на министра на външните работи, въ отсъствие на г-н министър-председателя, проектоотговорът на тронното слово да mine и на второ четене по спешност. Който приемат това предложение, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Има думата г-н докладчикът.

Докладчик Сотир Янев: (Чете)

„Ваше Величество!

Народните представители посрещат с задоволство радостта на Ваше Величество, че ги виждате събрани въ свещената сграда на Народното събрание, и благодарят за приветствието, което им е отпратено по случай откриването на втората редовна сесия на XXV-то обикновено Народно събрание“.

Председател Никола Логофетов: Ще гласуваме. Който приемат на второ четене първия пасаж от проектоотговора на тронното слово, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Обаждат се: Изцъло да се гласува проектоотговорът!

Председател Никола Логофетов: Моля, да следваме реда.

Докладчик Сотир Янев: (Чете)

„Ваше Величество!

Народните представители с радост констатираат, че досегашната външна политика на правителството даде за родината щастливи резултати.

Подписаният на 7 септември тази година въ Крайова договор върна Южна Добруджа на майката-родина.

Всички българи посрещнаха това събитие с дълбока радост, а ние, народните представители, като единодушно одобрихме този договор във миналата извънредна сесия, станаме изразители на народната признателност към великите водачи на Германия и Италия, за инициативата, подкрепата и приятелското им съдействие за уреждане на добруджанския въпрос, което обстоятелство ще затвърди съществуващите приятелски връзки между нас и тия две велики сили.

Народните представители изразяват радостта на народа, че разрешаването на въпроса за Южна Добруджа стана по мирен начин, което ще създаде условия за възстановяване на традиционните връзки между България и Румъния и за едно по-тесно сътрудничество помежду им.

Ние сме доволни, че отношенията ни с Югославия и Турция се възобновяват от договорите, които ни свързват с тях; че с Съветския съюз нашите политически и стопански отношения продължават да се развиват щастливо и че с останалите държави се поддържат отношения, според съществуващите днес възможности.

Въз основа на тази политика, която осигурява спокойствието на държавата и защитава жизнените интереси на България, правителството ще намбри пълната наша подкрепа.

Председател Никола Логофетов: Които приемат втория пасаж, моля, да вдигнат ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Ангел Държански и д-р Любен Дюгмеджиев: Искам думата.

Председател Никола Логофетов: Тръбваше навреме да искате думата. Гласува се.

Д-р Любен Дюгмеджиев: Аз съм дал писмено предложение на г-на председателя. Чукнах на банката, исках думата и тя тръбваше да ми бъде дадена.

Председател Никола Логофетов: Ще Ви я дам при третия пасаж.

Д-р Любен Дюгмеджиев: Какъ ще ми я дадете при третия пасаж!

Председател Никола Логофетов: Щом искате думата, ще Ви я дамъ.

Д-р Любен Дюгмеджиев: Искан думата много рано. Дойдох при Вас и Ви дадох писмено предложение. По всички важни въпроси вие винаги лишавате мече и цѣлата опозиция от правото да се изкаже. Това не е справедливо. Вие диктаторствувате тукъ. Това не е Парламентъ. Това е скандал! Привилегия за едни, а други да бъдат безъ права.

Председател Никола Логофетов: Г-да народни представители! Преди да продължимъ, смѣтамъ се задълженъ да съобща на г-да народните представители, че народниятъ представител г-нъ Дюгмеджиев е депозиранъ писмено на председателството новъ проектоотговоръ на тронното слово. (Възражения и смѣхъ)

Д-р Любен Дюгмеджиев: Не се смѣйте!

Председател Никола Логофетов: Това е противно на правилника и азъ като председател не обрънахъ никакво внимание на така депозирания новъ проектоотговоръ. (Ржкопѣлскания)

Д-р Любен Дюгмеджиев: Кой членъ отъ правилника забранява това? Вие абсолютно не обръщате внимание на насъ.

Тодоръ Поляковъ: Отнемате ни думата. Систематически нарушавате реда.

Председател Никола Логофетов: Г-да народни представители! Допълнямъ се: членъ 51 отъ правилника говори: (Чете) „Отговорътъ на тронното слово и предложенията отъ законодателенъ характеръ се разискватъ отъ Събранието по установения редъ за законопроектитъ“.

Д-р Любен Дюгмеджиев: (Възражава)

Председател Никола Логофетов: Моля, не сте чули всичко. Членъ 45 отъ правилника гласи: (Чете) „При второ четене Събранието разглежда законопроекта членъ по

членъ и се произнася върху поправките и прибавките, които могатъ да се предложатъ отъ всѣки народенъ представител“ — по члена, който се чете, но не новъ дневенъ редъ да се предлага.

Сбѣркали сте адреса, г-нъ Дюгмеджиев. (Смѣхъ)
Четете по-нататъкъ, г-нъ докладчикъ!

Докладчикъ Сотиръ Яневъ: (Чете)

„Ваше Величество!

Народното представителство констатира, че политиката на единение, законност и отзивчивост къмъ нуждите на народа е една отъ основните задачи на управлението; че за избѣгване на неоправдано поскупване се взематъ разумни и строги мѣрки; че къмъ нуждаещитъ се и пострадали отъ обществени бедствия се полагатъ особени грижи; че за отстранение на спекулата и за предпазване отъ зловредни и противодържавни влияния се действува смѣло и енергично.

Народните представители ще приобщиатъ всичките си сили къмъ тѣзи на правителството и ще бѣдатъ въ пълна негова подкрепа, за да могатъ народъ и държава най-спокойно и въ пълненъ вътрешенъ редъ и законност да изживѣятъ тежките дни, които изживява свѣтътъ и които даватъ своя отзвукъ и у насъ.

Грижитъ на управлението за народното здраве, за осигуряване на здравната помощъ на селското население и за безплатното лѣкуване на бедоболните се посрѣщатъ съ особено задоволство отъ народните представители, които сѣ готови да подкрепятъ и още по-големи почини въ тази насока“.

Председател Никола Логофетовъ: Има думата народниятъ представител г-нъ Ангелъ Държански.

Само 15 минути, г-нъ Държански.

Ангелъ Държански: Известно ми е.

Председател Никола Логофетовъ: Предупреждавамъ.

Ангелъ Държански (Отъ трибуната): Г-да народни представители! Тронното слово е единъ актъ на правителството, по който е прието въ всички парламентарни страни — и ако ние още продължаваме да се считаме за парламентарна страна, трѣбва да следваме тая практика — народното представителство да се изказва, щомъ то пожелае, общо по политиката на правителството — външна, вътрешна, финансова, стопанска и т. н.

Ще трѣбва да се констатира съ съжаление, че както по всички малки и големи законопроекти, които правителството внесе въ Народното събрание, така също и по отговора на тронното слово, е усвоена една практика — наша преценка, твърде пакостна: опозицията систематично се лишава отъ възможността да се изказва. Така също и въ конкретния случай на опозицията, въ нейното мнозинство, се отне възможността да се изкаже по тронното слово.

Г-да народни представители! Въ миналата редовна сесия, макаръ да бѣхъ единъ отъ първите записани оратори по отговора на тронното слово, на мене не ми се даде думата.

Председател Никола Логофетовъ: Говорете по проектоотговора на тронното слово на второ четене!

Ангелъ Държански: По настоящия проектоотговоръ на тронното слово азъ не се записахъ да говоря, защото знаехъ положително, че ще бѣда лишенъ отъ възможността да се изкажа.

Ние отъ опозицията знаемъ, че вие нѣма да възприемете препорѣките, които ще изкажемъ по външната и вътрешната политика на правителството.

Екимъ Екимовъ: Вие кои сте?

Председател Никола Логофетовъ: Обяснете се, отъ името на кого говорите.

Ангелъ Държански: Г-да народни представители! Ние сме опозиция.

Екимъ Екимовъ: Каква опозиция! (Глъчка)

Ангелъ Държански: Г-да народни представители! Колкото и да викате, вие много добре знаете, че въ това Народно събрание, освенъ 140 приобщени, има и 20 души, които не сѣ приобщени къмъ политиката на правител-

ството. Тия 20 души сѣ оппозиция. Защо сега ще трѣбва да се обясняваме по този въпросъ?

Никола Василевъ: Вие отъ името на цѣлата ли оппозиция говорите?

Ангелъ Държански: Г-да народни представители! По този пасажъ, който сега е сложенъ на разискване и на гласуване, азъ ще си позволя да направя нѣколко бележки, сѣ огледъ на времето, което правилникътъ ми дава.

Преди всичко, въ него се констатира, че политиката на единение, законност и отзивчивостъ къмъ нуждитъ на народа е една отъ основнитѣ задачи на управлението. Въ това Народно събрание, въ тая трета вече по редъ сесия, ние продължаваме да слушаме за единение на българския народъ. Тогава, обаче, когато този народъ е подложенъ на едно систематично преследване, когато той е лишенъ отъ основнитѣ правдини и свободи, които конституцията му е осветила, ние смѣтаме, че за единение на българския народъ не може да се приказва. Можете да направите всичко, каквото желаете, можете да обещавате каквото щете, можете да приказвате, каквито щете хубави приказки, можете да констатираме, че българскиятъ народъ е единенъ и че той е обединенъ около правителството въ името на тая политика, която то провежда, вие, обаче, никогъ въ това нѣма да убедите. Напротивъ, моето убеждение е, че голѣма частъ отъ васъ, приобщенитѣ, сѣщо така сѣ съ убеждение, че българскиятъ народъ не е единенъ.

Д-ръ Георги Рафаиловъ и други: Не е вѣрно това. Какво приказвате вие?

Сирко Станчевъ: Това е провокация!

Ангелъ Държански: Г-да народни представители! Тогава, когато въ настоящето Народно събрание, по първото четене на отговора на тронното слово, единъ отъ народнитѣ представители, който се изказа, направи констатацията, че въпрѣки да сѣ унищожени, по силата на единъ законъ, партиитѣ въ България, тѣ продължаватъ да съществуватъ фактически, и подчерта, че особено представляватъ опасностъ нѣкакви си комунисти, дружбашки, пладнари и т. н., както той се изрази; тогава, когато въ вашата срѣда има народни представители, които по този начинъ могатъ да третираатъ една голѣма частъ отъ българския народъ, за никакво единение нѣмате право да говорите.

Г-да народни представители! Можемъ да бждемъ въ настоящия моментъ единни по единъ въпросъ само — по външната политика на страната. Азъ съжалявамъ, че не ми се даде думата по първия пасажъ отъ отговора на тронното слово да се изказа, но сега ще кажа само две думи по този въпросъ. Можемъ да бждемъ единни, когато е въпросъ България, въ лицето на нейното правителство, да продължава следваната политика на миръ и неутралитетъ. По този въпросъ можемъ да бждемъ единни.

Сирко Станчевъ: Той е най-важниятъ.

Ангелъ Държански: Той е най-важниятъ, азъ съмъ съгласенъ, защото въ днешния моментъ нѣма нищо по-съществено отъ този въпросъ за българския народъ.

Нѣкой народенъ представителъ: Тамъ сме съгласни.

Ангелъ Държански: Но оттамъ нататкъ, по всичкитѣ останали въпроси, недейте да искате, българскиятъ народъ да бжде единенъ. Той си има своитѣ разбирания по тѣзи въпроси, изразени отъ неговитѣ народни представители, които вие не желаете да изслушате.

Г-да народни представители! Г-нъ министърътъ на вътрешнитѣ работи въ своето изложение преди малко между другото каза, че ако въ миналото управлението се е крепѣло на партиитѣ, които съставлявали едно малцинство отъ българския народъ, и че такова едно управление никога не е давало резултатъ сѣ огледъ нуждитъ на българския народъ, въ днешно време, новата държава, както той я разбира, се крепѣла не на нѣкаво си малцинство на българския народъ, а се крепѣла на резултатитѣ и на дѣлата. Г-да народни представители! Това сѣ приказки безъ всякаво съдържание. Едно управление не може да бжде крепено на дѣла и резултати, а на нѣкаква обществена сила. Такава обществена сила вие я нѣмате. А вие говорите за единение на българския народъ!

Сирко Станчевъ: На кой гробъ плачете сега?

Ангелъ Държански: Ако вие можете сериозно да поддържате, че вашето управление се крепи на цѣлокупния български народъ, азъ бихъ ви поздравилъ, но вие сериозно по този въпросъ не можете да приказвате, заговя зашто такава опора вие нѣмате. (Възражения и гласове „А-а-а!“)

Вѣрно е, че миналитѣ партийни режими имаха дефекти и грѣшки, които не веднажъ сме констатирали, но въ всѣки случай всѣко управление, колкото и да е било то реакционно, колкото и да се е крепѣло на едно малцинство отъ народа, все пакъ е имало една обществена опора. А вие днесъ на какво се опирате? Изключително на полицейската сила.

Екимъ Екимовъ и други: Не е вѣрно!

Ангелъ Държански: Вие нѣмате никаква друга сила, никаква друга опора.

Сирко Станчевъ: Оставете тѣзи работи! (Смѣхъ)

Ангелъ Държански: На васъ може да ви е смѣшно, но по-голѣмата частъ отъ васъ дойдохте тукъ по силата на този фактъ. Вие това не можете да го отречете.

Сирко Станчевъ: Ти аслж другояче не можешъ да приказвашъ. Така ти прилича.

Ангелъ Държански: Г-да народни представители! Азъ единъ апелъ отправямъ къмъ васъ: живѣемъ въ съдобносни моменти, решителни за бъдещето на нашата страна. Нека се проникнемъ отъ едно по-високо съзнание. Оставете тѣзи работи. Стига сѣ приказвали за единение на българския народъ. (Възражения) Дайте наистина, щомъ твърдите всички, че стоите на базата на конституцията, отчасти поне да се приложи тая конституция въ нейнитѣ най-съществени постановления, които освещаватъ свободитѣ на българския народъ.

Сирко Станчевъ: А ние апелираме къмъ васъ да се самосъзнаете като българи.

Ангелъ Държански: Г-да народни представители! Вие днесъ имате една цензура, каквато никога не е била у насъ. Вие днесъ сте лишили българския народъ отъ всичкитѣ му свободи.

Александъръ Радоловъ: При всички режими е съществувала тая цензура.

Ангелъ Държански: Нищо подобно, г-нъ Радоловъ.

Александъръ Радоловъ: Можете ли да отречете? Огъ 20 години не сме били безъ цензура.

Ангелъ Държански: Азъ даже мога да ви кажа едно нѣщо: Вие бѣхте народенъ представителъ по време на свѣтовната война и вие водихте борба противъ тогавашната политика и цензурата, но вие знаете, г-нъ Радоловъ, че оная цензура тогава бѣше по-мека, отколкото настоящата.

Председателъ Никола Логофетовъ: (Звъни)

Александъръ Радоловъ: Същата бѣше.

Димитъръ Сараджовъ: Но времето тогава бѣше по-спокойно. (Пререкания между Александъръ Радоловъ и д-ръ Любенъ Дюгмеджиевъ и други народни представители)

Александъръ Радоловъ: Има интереси по-голѣми отъ ония, които вие защитавате. Тѣ сѣ интереситѣ на нацията. Ние нѣма да оставимъ личности да проиграватъ тѣзи интереси, както въ миналото е било. (Рѣжкоплѣскания и гласове „Браво!“)

Председателъ Никола Логофетовъ: (Звъни)

Александъръ Радоловъ: Вие го знаете много добре.

Ангелъ Държански: Г-нъ Радоловъ, свършихте ли? Позволете ми да мисля и азъ за интереситѣ на страната и на българския народъ, ако не повече, поне толкова, колкото и вие, и не сте вие, който ще ми четете нотации за родолюбие. Вие нѣмате моралното право да говорите тѣзи работи, защото и вие сте избранъ като повечето народни представители тукъ.

Александър Радолов: Азъ имамъ 30-годишна дейностъ задъ грба си, а Вие сте вчерашень.

Председател Никола Логофетов: (Звъни)

Ангелъ Държански: Толкозъ по-зле, че имате 30-годишна дейностъ, а въ края на краищата се отрицате отъ тази дейностъ. Плюхте на цѣлата си минала дейностъ.

Председател Никола Логофетов: (Звъни) Моля ви се, г-да. Ще гласуваме.

Александър Радолов: Азъ съмъ дошелъ тукъ на тая скамейка свободно. Азъ съмъ водилъ борба по всички права на конституцията и не съмъ избранъ отъ полицията. Азъ се борихъ съ нѣколко души ваши другари, най-големъ демагози. (Ржкоплѣскания)

Председател Никола Логофетов: Стига. — Моля, ще гласувамъ.

Които приематъ третия пасажъ отъ проектоотговора на тронното слово, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство. Събранието приема.

Докладчикъ Сотиръ Яневъ: (Чете)

„Ваше Величество!

Народното представителство одобрява мѣрките на правителството за засилване на народната ни отбрана и подчертава пълната готовност на всѣки българинъ да пази независимостта на България. Преизпълненъ съ любовъ къмъ царъ и държава, народътъ, опрѣнъ на своята храбра армия, гледа спокойно и съ твърда вѣра на бъдещето на България“.

Председател Никола Логофетов: Които приематъ четвъртия пасажъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Сотиръ Яневъ: (Чете)

„Ваше Величество!

Народното представителство е доволно, че, въпрѣки усложненото международно положение, което предизвиква твърде значителни допълнителни разходи, все пакъ държавниятъ финанси се държатъ уравновесени и въ хармония съ провежданата стопанска, финансова, кредитна и парична политика.

То ще подкрепи грижитъ на управлението за по-голяма рационализация, социална справедливостъ и опростотворяване на данъчната система; то ще подпомогне и всички навременни стопански, благоустройствени, културни и социални инициативи на правителството“.

Председател Никола Логофетов: Които приематъ петия пасажъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Сотиръ Яневъ: (Чете)

„Ваше Величество!

Народното представителство напълно одобрява усилията на правителството да се запазятъ реалните доходи на всички професии. Съответното умѣрено покачване на ценитъ на земеделскитъ произведения и надницитъ на работниците сѣ неотразими последици отъ дълбокитъ промѣни, които настѣпиха въ стопанството и живота въ Европа и затова народните представители ще подкрепятъ усилията на правителството да държи въ хармония интереситъ на производителя и потребителя, както и ще одобрятъ едно увеличение заплатитъ на държавнитъ служители“.

Председател Никола Логофетов: Които приематъ шестия пасажъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Сотиръ Яневъ: (Чете)

„Ваше Величество!

Народните представители ще подкрепятъ всички инициативи за напредѣка на нашето земедѣлие, съ огледъ задачитъ на времето, защото особенитъ стопански условия, подъ знака на войната и новия духъ въ управлението, налагатъ други методи и нови усилия за неговия всестраниенъ напредѣкъ. Опрѣна главно върху нашето земедѣлие и върху нашата индустрия, външната ни търговия запази мировременнитъ си размѣри“.

Председател Никола Логофетов: Които приематъ седмия пасажъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема.

Докладчикъ Сотиръ Яневъ: (Чете)

„Ваше Величество!

Народното представителство, съ пълно съзнание за своя дългъ къмъ родината, ще проучи и одобри всички законодателни мѣроприятия, които ще му се предложатъ за насърчение на производителнитъ сили на народа и за всеобщия напредѣкъ на страната“.

Председател Никола Логофетов: Които приематъ осмия пасажъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство. Събранието приема.

Докладчикъ Сотиръ Яневъ: (Чете)

„Ваше Величество!

Народните представители, съ дълбоко чувство на отговорност, увѣряватъ Ваше Величество, че ще се отдадатъ въ трудъ за народополезна дейностъ и чрезъ успѣшно и ползотворно законодателствуване ще иматъ предвидъ само върховнитъ интереси на държавата.

Да живѣе Негово Величество Царьтъ!

Да живѣе Нейно Величество Царицата!

Да живѣе Негово Царско Височество Престолонаследникътъ Князь Симеонъ Търновски!

Да живѣе България!“

Председател Никола Логофетов: Които приематъ деветия пасажъ, моля, да вдигнатъ рѣка. Мнозинство, Събранието приема. (Продължителни бурни ржкоплѣскания)

Проектоотговорътъ на тронното слово е приетъ окончателно на второ четене.

Преди да минемъ по-нататѣкъ, съобщавамъ на г-да народните представители, по поводъ упрѣка, който народниятъ представител г-нъ Ангелъ Държански ми направи, че не съмъ давалъ думата на опозицията, че отъ 10-ти оратори по отговора на тронното слово — или единадесетъ, да не събркамъ —

Обаждатъ се: Единадесетъ.

Председател Никола Логофетовъ . . . четирма сѣ опозиционери. Азъ, обаче, не мога да поставя 20-ти записани се оратори въ първитъ 8 души. Това за сведение на народното представителство. Да не се експлоатира съ тоя въпросъ.

Г-да народни представители! Поради изчерпване на дневния редъ, днешното заседание завършва. Председателството, въ съгласие съ правителството, предлага следния дневенъ редъ за утрешното заседание, 4 декемврий, 15 ч.

Одобреніе предложенията:

1. За одобрение подписаната на 10 септемврий 1940 г. въ София конвенция за въздухоплаване между България и Унгария, съ протоколъ за подписане и спогодба.

2. За одобрение V-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 22 ноемврий 1940 г., протоколъ № 208 — относно продължаване срока за обандерването на чуждестранния кибритъ въ Южна Добруджа.

3. За одобрение XXII-то постановление на Министерския съветъ, взето въ заседанието му отъ 22 ноемврий 1940 г., протоколъ № 208 — относно освобождаване отъ бандеролъ, монополно право на цигарената хартия, мурури и общински налогъ 20.000 кгр. папириси.

4. За освобождаване отъ вносно мито и други данѣци и такси материалитъ и стокитъ, изброени въ удостоверения № 5839, отъ 7 септемврий 1940 г., и № 6759, отъ 19 октомврий 1940 г., на Варненската митница, както и за продължаване сроковетъ по нѣкои временно вносни декларации.

Първо четене на законопроектитъ:

5. За освобождаване на работниците, занаятчиитъ, земедѣлцитъ, търговцитъ и индустриалцитъ въ Южна Добруджа отъ задължителна годишна вноска за 1940 г. къмъ професионалнитъ имъ организации.

6. За сключване на заемъ отъ Главната дирекция на желѣзницитъ и пристанищата при Българската земедѣлска и кооперативна банка, въ размѣръ на 150.000.000 л., за довършване на желѣзнопѣтни линии.

7. За сключване заемъ отъ Главната дирекция на строежитъ при Българската земедѣлска и кооперативна банка, въ размѣръ на 210.000.000 л., подъ гаранция на държавата, за нуждитъ на пѣтищата.

8. За допълнителенъ бюджетенъ кредитъ по бюджета на Главната дирекция на желѣзницитъ и пристанищата за 1940 бюджетна година, въ размѣръ на 85.320.000 л.

Второ четене на законопроектитѣ:

9. За откупуване мѣста, собственост на Моминобан-
ската селска община и Моминобанското училищно настоя-
телство, Карловско, за нуждитѣ на държавнитѣ минерални
бани и курорта въ сѣщото село.

10. За българското поданство.

Първо четене на законопроектитѣ:

11. За опростотворение на прѣжитѣ данъци.

12. За измѣнение на нѣкои закони по прѣжитѣ данъци.

13. За измѣнение и допълнение на наредбата-законъ за
данъка върху приходитѣ.

14. За временно увеличение на пенсиитѣ.

Които приематъ така предложения дневенъ редъ, моля,
да вдигнатъ ръка. Мнозинство, Събранието приема.

Затварямъ заседанието.

(Затворено въ 19 ч. 25 м.)

Председатель: **НИКОЛА ЛОГОФЕТОВЪ**

Секретарь: **АТАНАСЪ ЦВѢТКОВЪ**

Началникъ на Стенографското отдѣление: **ДОНЧО ДУКОВЪ**